ԱՒԵՏԱՒԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ ԾԴ. ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ՕԳՈՍՏՈՍ 3, 1901 ԹԻՒ 31

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.

	Երես
Ընդլայնող Ազդեցութիւն	269
Աստուած Մեր Ապաւէնը	269
Ե. Ք. Ընկերակցութիւններու Համաժողով ի Պոսթըն Յունիս 11–15	269
Ի՞նչ էր Զանիկա Փրկողը	271
Տաղանդը Բանի Բերել	271
Հոլանտա եւ իր Բնակիչները	271
Հիւծախտին Առաջին Նշանները	272
Գիրութիւն	272
Գիտական Յառաջդիմութիւններ	272
Համառօտ Կենսագրութիւն Վերապատուելի Գ. Մ. Շմաւոնեանի	273
Կենսական Միութիւն Հաւատացելոյն Քրիստոսի Հետ	275
Աւետարանական Գործն, Էօսէմիշ	277
Եփրատ Գոլէճ	277
Զախջախուած Կեանք Մը	278
Հանդէս Քաղաքական	279
Դրամական	280

ԱՒԵՏԱԲԵՐ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ կը հրատարակուի ամեն շաբաթ օր։

Տարեկան գինն է մայրաքաղաքիս եւ գաւառներու համար կանխիկ 30 դահ. արծաթ, օտար երկիրներու համար 1 1/2 տոլար, կամ 6 շիլինգ, կամ 7 3/4 Ֆրանք։ Մէկ թերթի գինն է 30 փարա։ Ամսաթերթին տարեկան գինն է 6 դահ. ամեն տեղւոյ համար։ Թղթատարի ծախքը խմբագրութեան վրայ է։

Խմբագրութեան վերաբերեալ նամակներ պարտին ուղղուիլ առ Տր. Հ. Ս. ՊԱՐՆԸՄ, իսկ բաժանորդագրութեան վերաբերեալներն առ Տր. Հ. Ռ. ԿՐԻՆ, Ամերիքան Թաճ, կ. պոլիս։

Ամերկայի Միսիոնարաց Ընկերութեան կողմանէ
Հ. Ռ. ԿՐԻՆ, ԱՐՏՕՒԱՏԵՐ
Հ. Ս. ՊԱՐՆԸՄ, ՏՆՕՐԷՆ–ԽՄԲԱԳԻՐ

ԸՆԴԼԱՅՆՈՂ ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆ

Ուրիշներու օգտակար ըլլալու ճչմարիտ եւ բոլորանուէր ջանքին ազդեցութիւնը տարածուն ազդեցութիւն է, ու՛ր տակ կ'իյնան ուրիշներ դրեթէ ան–դիտակցաբար։ Պատ. Քայլը հետեւեալը կը պատմէ աղջկան մը նուիրատուութեան եւ անոր արդիւնքին վրայ։

Երբ Պրուքլինի եկեղեցիս իր մանկութեան օրերուն մէջ արդի տաճարը կը չինէր, դրամը պակսեցաւ։ Ներքին պատերազմը նոր սկսած էր, եւ դրեթէ ամէն նոր եկեղեցիի ձեռնարկ դադրման դատապարտուեցաւ։ Կիրակի օր մը օգնութիւն խնդրելի չերմռապէս։ Նիւ Եորքցի հիւր մը լսեց իմ թախանձանքս, եւ վերադարձին անոր պատմութիւնն ըրաւ իր օթեւան–տան սեղանին վրայ։ Սեղանին ներկայ էր լսելացի օրիորդը, որ վարժուհի՝ թիւն ընդունել կը պահէր իր որբևարի մայրը։ Ժամանակաւ այդ օրիորդին մատուցած էի չնչին ծառայութիւն մը, զոր ես բոլորովին մոռցած էի, բայց ինք՝ ոչ։

Հետեւեալ օրը օրիորդն ինծի եկաւ Պրուքլին, և շատ ցաւ յայտնեց որ իմ եկեղեցւոյն դրամական նեղութեան մէջ կը գտնուի։ Ինք կրօնասէր չէր և կրօնական նպատակի համար դեռ բան մը տուած չէր։ Բայց կ'անձկար իր լուման տալ և ուստի մեղմով ձեռքիս մէջ դրաւ թղթի մէջ ծրարուած դրամ մը, զոր ես դրպանեցի անկեղծ չնորհակալութեամբ։

Երեքշաբթի եռքը բայի թուղթը և տեսայ որ կը պարունակէ չիսուն տոլարնոց Բալիֆորնիական ոսկի մը։ Անմիջապէս լուր ղրկեցի թէ ետ առնելու է դրամը, քանզի դիտէի որ չէր կարող այդպիսի գումար մը տալ։ Բայց ան գրեց թէ իր այս առաջին նուիրատուութիւնը ալ՝ դէն իսկ այնչափ խնդութիւն տուած է իրեն որ չէ կարող թոյլ տալ որ դրամը ետ ղրկուի։

Յաջորդ կիրակի օրը պատմեցի այս ոսկիին պատմութիւնը։ Ժողովուրդս նոր խանդավառութեամբ ոգեւորուեցաւ, այնչափ նուէրներ բերաւ որ դրամական տագնապը անցաւ բոլորովին։ Օրիորդն ալ որոշեց այնուհետեւ ամէն կիրակի մեր եկեղեցին գալ, և քիչ առեն դարձի գալով երջանիկ անդամ մը եղաւ Քրիստոսի հօտին։

ԱՍՏՈՒԱԾ ՄԵՐ ԱՊԱՒԷՆԸ

Մեծ բան է Աստուծոյ վրայ վստահութիւն ունենալ, անխախտ վստահութիւն մը՝ որ Դաւթի հետ ըսել տայ մեզի, "Աստուած մեր ապաւէնը և մեր զօրութիւնն է։ Նեղութիւններուն մէջը խիստ օգնական կը գտնուի։" Բայց այս է վստահութեան տեսակն ու աստիճանը որու կոչուած են Քրիստոնեաները, խորին ու անխախտ վստահութիւն։

Որովհետեւ Աստուած իր ժողովրդին ապաւէնն է, միշտ և ամէն տեղ ապահով են անոնք։ Իր աչքին բիբին պէս սիրելի են և իր ձեռքին վրայ գրուած։ չեն կրնար մոռցուիլ և բնաւ պիտի չմոռցուին։ "Քեզ բնաւ պիտի չթողում ու քեզ երեսէ պիտի չձգեմ։"

Երբ Աստուած չրհեղեղը կը ղրկէ և չարերը կը կործանէ, ապահովութեան ապաւէնը կը պատրաստէ արդարներուն համար։ Երբ Աստուած վրէժի կրակը կը թափէ Սոդոմի և Գոմորի վրայ, իր հաւատարիմ ծառաներուն մատնանիշ կ'ընէ ապաստանի լեռը։

Երբ Աստուած կը ղարնէ եգիպտոսի անդրանիկները, գառնուկին արիւնով կը սրսկէ իր ժողովուրդը։ Երբ Աստուած պիտի կործանէր քրեաբելոն, իսրայէլ ծածկուեցաւ անոր վրանին ծածկութով։ Երբ երուսաղէմ պիտի կործաներ, բոլոր աշակերտները նախ ամրացան ի փեղլա, Յորդանանաւ անդին կողմը։

Այսպիսի է վստահութիւնը զոր Աստուածոյ վրայ դնել կը ներշնչէ պատմութիւնը։ "Յաւիտենական Աստուածը քեզի ապաւէն է, անոր յաւիտենական բազուկները քեզի պաշտպան են։" վերջապէս երբ Քրիստոնեաներ կոչուին նեղութեան խոր ջուրերէն և մահուան ձորէն ու չուքէն անցնիլ, Աստուած անոնց ապաւէն պիտի ըլլայ։

Երբ առողջութեան տեղ հիւանդութիւն գայ, զօրութեան տեղ տկարութիւն, հանգստութեան տեղ նեղութիւն, ուրախութեան և զուարթութեան տեղ թշուառութիւն և տխրութիւն, երբ սիրտ ու մարմին նուաղին, այն ատեն անսահման զօրութեան բազուկը կարող է նեցուկ ըլլալ և կ'ըլլայ, անոր ներկայութիւնը կարող է զուարթութիւն տալ և կուտայ, և անոր սէրը կարող է մխիթարութիւն պարգեւել և կը պարգեւէ։

Բարի մարդուն ապաւէնն Աստուած է, երբ ինք ստիպուի իր առանձին սենեակին մէջ փակուիլ ու ցաւի և մահուան անկողնին վրայ պառկիլ։

Ե. Ք. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎ Ի ՊՈՍԹՐՆ, ՅՈՒՆԻՍ 11–15

Այս ժողովին ներկայ նկարագրութիւնը կ'ամփոփենք Քոնկրեկեյշընալ–ի մէջ երեւցած

յոյժ չահեկան եւ լիակատար մէկ նկարագրութենէն ։

Պոսթընի լրագիրներ օրերով լայն տեղ տուած էին ընկերակցութեան գործին պատմութեան, մեթոտին եւ նպատակներուն ծանօթացման, եւ երեւելի պատուիրակներու պատկերներն ու կենսագրականներն հրատարակած էին ։ Քաղաքին կղերներն ալ բեմերէն իսսած էին եկեղեցիներու հետ սոյն ընկերակցութեան յարաբերութեան վրայ, եւ ժողովրդին յորդոր ուղղած էին ներկայ գրտնուիլ համաժողովին նիստերուն ։ Պոսթընի յանձնաժողովը քանի մը հարիւր երիտասարդներու օգնութեամբ 2,000 պատուիրակներուն հանգիստ ընել տալու միջոցները հոգացած էր, եւ մեծ իմաստութեամբ պատրաստած էր գործողութիւններու յայտագիրը։

Համառօտ պաշտամունք մը եղաւ երեքշաբթի առաւօտ, կէսօրէն ետքն ալ փառաբանութեան եւ գոհաբանութեան մասնաւոր ժողով մը երրորդութիւն եկեղեցիին մէջ, որու բազմամեայ հովիւն էր Ֆիլիփս Պրուքս հանգուցեալ եպիսկոպոսը, ներկայ սերնդեան Ամերիկացի մեծագոյն քարոզիչը ։ Քարոզը խօսողն էր Տր· Հոլ, Նիւ Եորքի Եունիթըրեան Աստուածաբանական Ճեմարանին նախագահը, որու նիւթն էր մեր Տէրոջը Յիսուս Քրիստոսի զօրութիւնը եւ փառքը իրրեւ Փրկիչ եւ Աղատարար մարդկան ։ Բարի գալստեան պաշտօնական ուղերձը եւ համաժողովին պաշտօնական բացումը երեքշաբթի իրիկուն տեղի ունեցաւ ։ Ահագին սրահը Պոսթընի ամենէն ճարտար յարդարիչներուն ձեռամբ զարդարուած էր հազարաւոր Ամերիկեան, Անգլիական եւ ուրիշ դրօշակներով, եւ երբ ասոնք փայլեցան էլեկտրական լամբարներուն լոյսով եւ սրահը լեցուեցաւ առնուազն 3,500 ունկնդիրներով, տեսարանը դիւթիչ եղաւ ։ Կը նախագահէր Մր· Ուիլեըմ Ի· Տաճ, եւ երգեցողութենէ եւ աղօթքէ ետքը կարդացուեցան Իտալիոյ Թագաւորին, Գերման դեսպանին եւ Միացեալ Նահանգներու Նախագահին ողջոյնները, որոնք ծափահարութեամբ ընդունուեցան ։ Վասեմ բան տեղուեցաւ Իտալիոյ կաթոլիկ ազատամիտ Թագաւորէն խրախոյս մը ընդունիլ ։ Նախագահ Մաքինլիի հեռագիրն անուասիկ ։ «Հիւսիսային Ամերիկայի Ե· Ք· Ընկերակցութեան յիսնամեակի համաժողովին գումարման առեն հաճեցէք իմ ցաւս յայտնել ներկայ գտնուիլ չկրնալուս համար եւ ներկայ գտնուողները վստահացնել թէ խորապէս կը չահագրգռուիմ ընկերակցութիւններու գործին, եւ կը յուսամ որ համաժողովը միջոցներ պիտի մտածէ՝ ա՛լ աւելի մեծ յաջողութեամբ յառաջ տանելու համար այն գործերը որոնց նուիրուած են ։» Բարի գալստեան խօսքեր խօսեցան նաեւ Պոսթընի Քաղաքապետը, Մէսէչուսէցի տեղական կառավարիչը եւ ուրիշներ, եւ Մր· Տաճ անոնց պատասխանելով խօսեցաւ եկեղեցւոյ յարաբերութեան վրայ երիտասարդներու հանդէպ որ փոխուած է իր մանկութենէն ի վեր ։ Ըսաւ թէ հիմա աւելի չատ հաւատք կայ թէ երիտասարդները փրկելի են եւ օգտակար՝ եկեղեցական գործի մէջ, եւ նախաձայնեց թէ ընկերակցութիւնը ապագային մէջ աւելի չատ մեծագործութիւններ պիտի կատարէ ։ Ապա խօսեցաւ Մր· Մաքուք, Նիւ Եորքցի նշանաւոր իրաւագէտ մը, Հիւսիսային Ամերիկայի Ե· Ք· Ընկերակցութեան կէս դարու գործին մեծ իրողութիւններուն վրայ ։ Խօսեցաւ տեսնուած յառաջդիմութեան եւ գործին համազգային բնութեան վրայ ։ Վերջին իրողութիւնը լուսաբանելու առիթով յիշեց այն սիրալիր գործակցութիւնը զոր կաթոլիկներն ունեցան երկաթուղւոյ պաշտօնեաներու համար կատարուած գործին մէջ, նաեւ սա իրողութիւնը թէ համաժողովին ղրկուած օտար պատուիրակներուն մէջ Ծուննադասան եկեղեցւոյ երկու անդամներ կան Ռուսիայէ եկած ։ Աստուածաշնչի ուսման սիրոյն աւելնալը ցոյց տուաւ սա իրողութեամբ թէ 1899ին Ե· Ք· Ընկերակցութեան Աստուածաշնչի դասի կարգերուն անդամները թուով 450,000 էին Ամերիկայի մէջ ։ Բեմին վրայ նստողներուն մէջ կը գտնուէր Մր· Մանքի, որմէ խնդրուեցաւ երգել ։ Նա ատարկեց թէ ժամանակն ուշ է, բայց չորս հինգ հազարի հասած ներկայից ծափահարութենէն բռնադատուած տեղի տուաւ եւ երգեց Մր· Մուտիի սիրական երգը, «Շնորհքով միայն փրկուած,» եւ բոլոր ունկնդիրները խմբերգին ձայնակցեցան ։ Ճիշտ երբ ունկնդիրները կը պատրաստուէին մեկնիլ, ծանուցուեցաւ թէ պատուակալ նախագահն է Անգլիացի Մր· Հարվըրտ Ուիլերմս, Ե· Ք· Ընկերակցութեան հիմնադրին որդին ։ Ի լեմ հրաւիրուեցաւ ան, եւ ատրը ի տես եկաւ, ուժգին ծափահարութեամբ մը ողջունուեցաւ, որ յետոյ յանկարծ կտրեցաւ իբր թէ դանակով, եւ դարձեալ նոյնքան յանկարծ սրահը կարծես ծածկուեցաւ ծածանող ձերմակ թաշկինակներով ։ Այս կը կոչուի Զաթաքուայեան ողջոյն ։

Մինչ երեք օրերու գործերուն վրայ ա՛ւելի համառօտ խօսելու ենք ։

Չորեքշաբթի առաջին խօսողն էր Սէյնթ Լուիսցի Սփէնսըր դատաւորը ։ Իր ատենախօսութեան ընթացքին մէջ սապէս ըսաւ ։ «Մենք, ամէն յարանուանութենէ Քրիստոնեաներս, պաշտպան ենք Աւետարանական կրօնի հիմնական սկզբունքներուն եւ կը յայտարարենք Քրիստոսի Աստուածութիւնը եւ յարութիւնը, Աստուծոյ Խօսքին անսխալութիւնը եւ լիակատար ներշնչութիւնը, փրկութիւն միմիայն Յիսուս Քրիստոսով եւ հաւատք օրինեալ Երրորդութեան վրայ ։ Սոյն հիմնական սկզբունքներու յարգումը արդիւնք է ընկերակցական յիանամեայ փորձառութեան ։»

Ապա տեղի ունեցաւ մեծ քաղաքներու յաւուկ խնդիրներու վրայ կարեւոր բանախօսութիւն մը, որմէ հետք միջազգային յանձնաժողովին հրկամեայ տեղեկագիրը տրուեցաւ նոյն յանձնաժողովի նախագահ Մր· Ուորնըրի ։ Ընկերակցութիւններու թիւն է 1,404 եւ անդամներու թիւը 268,477 ։ Ընկերակցութիւններու սեպհական չէնքերուն թիւն է 391 եւ անոնց արժողութիւնը Թուրք դրամով հինգ միլիոն ոսկիէն քիչ մը աւելի է ։ 1,522 ընդհանուր քարտուղար կայ ։ Նոյն նստին մէջ խօսեցան նաեւ Մր· Շնէյ, նախորդ համաժողովին նախագահը, որու ուղերձէն հասկցուեցաւ թէ ընկերակցութիւնները Եւրոպայեան 350 դպրոցներ ունին, ուր յաճախող 27,000 մարդիկ արձանագրուած են իբր աշակերտ ։ Ցետոյ խօսեցաւ Իլարք Համալսարանի նախագահ Ճ· Սթանլի Հոլ համաժողովին ամենէն ազդու ուղերձներէն մին ֆիզիքական մչակման կարեւորութեան վրայ եւ առողջութեան օրէնքները բարոյական եւ օգտակար կեանք վարելու իբրեւ միջոց նկատելու հարկին վրայ ։

Նիստը վերջացաւ Եւրոպական պատուիրակներուն ուղերձներով ։ Նախ Զուիցերացի պատուիրակները խօսեցան, ապա Գերման պատուիրակները՝ որոնց կողմէ խօսեցաւ Պատ· Ալֆրէտ Ռիլկ ։ Առաջինը ներկայացուց չնորհաւորական հեռագիր մը Վիլհելմ կայսեր կողմէ, «եւ արդարեւ կ'երեւէր թէ կը պարծէր այդպիսի կայսր մը ունենալուն եւ անոր կողմէ այդպիսի հեռագիր մը ստանալուն համար ։» Զարմանք յայտնեց Ամերիկեան ընկերակցութիւններուն կատարած կորովի գործին վրայ եւ վերջացուց իր խօսքն՝ ըսելով, «Մենք հոս եկանք ոչ միայն լան սորվելու համար ձեզմէ, այլ նաեւ ձեզ սիրելու համար ։ Կրնաք մեր սէրը տեսնել Գերման կայսեր հեռագրէն ։» Ապա կարդացուեցաւ կայսեր հեռագրին պատասխանը, որով համաժողովը իր մեծարանքները եւ չնորհակալութիւնները կը յայտներ Ն· Վեհափառութեան ։ Լորտ Քրինէյրտ ազդուապէս ներկայացուց Անգլիական պատուիրակութեան զգացումները, եւ Ֆրանսական նախկին նախարար Ծերակուտական Ժիւլ Սիկֆրէտ ալ Ֆրանսական պատուիրակութեան զգացումներն յայտնեց ։

Երեկոյեան նստին մէջ խօսեցան Ամերիկեան բանակի եւ նաւատորմի նշանաւոր սպաներ, որոնք պատմեցին այն մեծ բարիքը զոր ընկերակցութիւնն ըրած էր զինուորներուն եւ նաւազներուն ։ Բեմին վրայ գըտնուողներուն մէջ կար Միս Հէլէն Կուլտ, որ ձեռնարկած է Պրուքլինի նաւատորմի ճիւղին յատուկ չէնք մը ընկերակցութեան համար ։ Խօսողներէն մին այս առատաձեռնութիւնն յիշելով՝ ունկնդիրները ծայրագոյն խանդավառութեամբ համակուեցան, եւ ծափահարութիւն ծափահարութեան յաջորդեց ։

Հինգշաբթի ուղերձներ խօսեցան միջազգային յանձնաժողովին 26ամեայ նախագահ Սիքըս Պրէյնըրտ, Պրաուն Համալսարանի նախագահ Ֆոնս եւ Քրիստոնեայ Զանասիրաց պետ Տր· Ֆ· Ի· Քլարք ։ Կէսօրէն ետքը Լորտ Քրինէյրտ, Հունգարիոյ ԳերագոյնԱտեանին դատաւորներէն Ցիլասի, Ժընեվցի գնդապետ Ֆերման ; որու ունկնդրելու բարեբախտութիւնն ունեցանք անցեալ տարի Կ· պոլսոյ մէջ, Հնդկաստանցի Բալիա Րան եւ ուրիշներ խօսեցան ։ Մէսէչուսէցի կառավարիչ Քրէյն ընդունելութիւն մը տուաւ պատուիրակներուն ։ Իսկ երեկոյին նիստ մը տեղի ունեցաւ, երբ մասնաւորապէս ինկատ առնուեցաւ երկաթուղւոյ գործաւորներու մէջ կատարուած գործը ։ Գլխաւոր խօսողն էր Մր· Թըթըլ, Պոսթընէ մեկնող գլխաւոր երկաթուղիներէն մէկուն նախագահը ։

Ուրբաթ օրուան ժողովին մէջ ինկատ առնուեցաւ նախ տղայոց համար կատարուած գործը, յետոյ ուրիշ նիւթեր ։ Իսկ կէսօրէն ետքը գոլէճականներ գումարեցան, եւ Ամերիկեան գոլէճներու ներկայացուցիչներէն զատ խօսեցան Ֆինլանտական, Գերմանական, Հոլանտական, Զուիցերական, Ճափոնական, Բրիտանական, Հնդկական, Նորվեկիական, Ֆրանսական եւ Դանիական գոլէճներու ներկայացուցիչներ ալ ։ Իրիկունը գլխաւորապէս այս նիւթին նուիրուեցաւ ։ Փրինսթընի Համալսարանի նախագահ Փէթըն խօսեցաւ գոլէճներու մէջ կատարուած գործին վրայ ։ Ապա Անգլիացի Մր· Ուիլերմս ներկայացուցչով կարդաց համակրանքի հեռագիր մը Լորտ Բոպըրթի կողմէ ղրկուած ։ Ասոր յաջորդեց ջերմ ծափահարութիւն մը ։ Ապա կարդաց հետեւեալ հեռագիրը ։ «Ն· Արքայական եւ կայսերական Վեհափառութիւն Էտուըրտ Է, Թագաւոր Մեծ Բրիտանիոյ եւ Իրլանտայի եւ կայսր Հնդկաստանի, կը բաղձայ իր սրտագին համակրութիւնը եւ խրախոյսները մա-

տուցանել Պոսթընի մէջ 1901 Յունիսին հաւաժողովի դումարուած ե. Ռ. Ընկերակցութիւններուն։» Անմիջապէս մէկն սկսաւ «Աստուած պահէ ղԹագաւորն,» եւ միւսն ոգ երդեց։ Մինէսոթա Համալսարանի նախագահ Նորթհրոփ, որ յաջորդ խօսողն եղաւ, ըսաւ Մր. Ուիլբըմսի, «կը սիրենք ձեզ, վասն զի դուք մեր արիւնը կը կրէք եւ մենք ձեր արիւնը, եւ ձեզի հետ քով քովի պիտի կանգնինք Քսաներորդ դարուն մէջ։» Ապա խօսեցաւ այն իրիկուան նիւթին վրայ։ Անոր յաջորդեց Մր Պուքըր Թ. Ուաշինկթընի, սեւամորթ մը, որ ժամանակաւ գերի էր, այլ այժմ նախագահ է իր ցեղին յառաջդիմական մարզանի մը եւ Ամերիկայի պերճախօսներէն մին է։

Շաբաթ առաջին խօսողն եղաւ Տր. Պըքլի, Նիւ Եորքի Բրէյնըն Էվէնէյն Թերթին խմբագիրը։ Նիւթն էր «Երիտասարդները կործանող ոյժերուն դէմ աւելի յարձակողական պատերազմի մը պէտքը։» Ուրիշ խօսող մը Մր. Բոպըրթ Ի. Սփիր էր. նիւթն էր «Մեր գործին մէջ Քրիստոսի ներկայութեան խորին զգացման մը պէտքը։» Ուրիշներ ալ խօսեցան, որոնցմէ ոմանք օտարերկրեայ պատուիրակներ էին։ Գործը օտար երկիրներու մէջ տարածելու նպատակով հաւաքում մը եղաւ, եւ 7 րոպէի մէջ 2,900 ոսկի հաւաքուեցաւ. աւտր վրայ ալ յոյժ յաւելումներ եղան։

Ապա եկաւ վերջին խօսքերու կարգը։ Համալսարանային յանձնաժողովին քարտուղար Մր. Ֆիսիյըս նամակ մը կարդաց օտար պատուիրակներուն չնորհակալութիւնները յայտնող։ Սոյն նախին նախագահող Սփէնսըր դաստաւորը այդ նամակէն առաւ ու կրկնեց մեր Տէրոջը սա խօսքերը. «Ձեր ուսոյցիչը մէկ մըն է՝ այսինքն Քրիստոս, եւ դուք ամէնքդ եղբայր էք։» Ապա օտար պատուիրակները նորը կրկնեցին ուրիշ 18 լեզուներով։ Հրաժեշտի քանի մը ուղերձներ եղան, փակման աղօթք մը մատուցուեցաւ եւ վերջին երգ մը երգուեցաւ ու մեծ համաժողովը փակուեցաւ։

Ի՛ՆՉ ԷՐ ԶԱՆԻԿԱ ՓՐԿՈՂԸ

Շատ տարիներ առաջ առաւօտ մը օրաթերթի մը մէկ բանբերը Ամերիկայի առաջնակարգ խմբագիրներէն եւ հրատարակիչներէն մէկուն լուր մը հաղորդելու եւ անոր ներկայանալու առիթն ունեցաւ։ Երիտասարդը հիւանդոտ դեղցիկ մըն էր, չատ զգայուն ընաւորութեամբ եւ ջղային խառնուածքով, եւ ինքզինք առանց աղղակահի եւ բարեկամի գտնելով՝ փորձութեան տեղի տուած ու արբեցութեան եւ խաղամոլութեան մէջ ինկած էր։ Հրատարակիչը, մինչ մոխիկ կ'ընէր երիտասարդին ըսածներուն, կը դիտէր այն գիծերը զորոնք անառակութիւնը արդէն թողած էր անոր երեսին վրայ։ Հրատարակիչը այնպիսի մէկն էր որ իրեն գործ ընծայէր ուրիշներու օգնել։ Ոչ ոք անցնելու աւտեն սեղմած էր անոր ձեռքը՝ առանց անկէ բան մանալու նոր խրախոյս եւ յոյս։ Մարդը երիտասարդին պատասխանելէ առքը բռնեց անոր ձեռքը սիրով եւ ըսաւ, «Շնորհաւոր Ծնունդ կը մաղթեմ ձեզի, տղա։» եւ դարձուկն գիրք մը հանեց, որ կը պարունակէր Անգղիացի, Գաղղիացի եւ Գերմանացի մեծագոյն հեղինակներուն կենսագրութիւնը, հանդերձ անոնց գործերէն քաղուածներով։ «Ահա քանի մը բարեկամներ նոր տարուան համար։ Երբ ժամ մը անոնց հետ կ'անցնէք, աղնիւ ընկերութիւն կը վայելէք,» ըսաւ։ Անակնկալ նուէրը, նոյնպէս նաեւ անակնկալ մարդասիրութիւնը այն մարդուն որուն վրայ երիտասարդը ակնածանքով կը նայէր, դօրաւոր աղդեցութիւն մը ըրին անոր վրայ։ Բոլոր իր պարապ ժամանակները դիրքը կարդալու առաւ։ Գիրքը արձարձեց երիտասարդին ուսումնասիրական թաքուն ճաշակները։ Ինքնայութեամբ ստակ ուղղնելով դնաց նախ մէկ հեղինակին, յետոյ միւս հեղինակին ամբողջ գործերը։ Ինք աւելի կ'աշխատէր ուրիշ ստակ վաստկելու եւ այն դիրքերը դնելու համար։ Քանի մը տարի յետոյ սկսաւ հաղուագիւտ եւ հետաքրքրաշարժ դիրքեր ուսումնասիրել, եւ կարճ քանի դրել Լոնտոնի դրական նիւթերու վրայ։ Նման ճաշակի տէր անձինք փնտռելին զանիկա, անոր բարեկամներուն թիւին մէջ կը գտնուէին երկրին ամէնէն յառաջացեալ ուսումնականներէն մէկ քանին։ Բայց երբեք չմոռցաւ թէ ինք երբեմն առանձին, բարեկամներէ զուրկ պատանի մըն էր, խաղամոլութեան եւ արբեցութեան մէջ ընկղմած, մինչեւ որ մարդասէր ձեռք մը դինք հետ քաշեց. ուստի ինք ալ փոխադարձաբար կը փնտռէր ուրիշ առանձին եւ բարեկամներէ զուրկ տղաք այն մեծ քաղաքին մէջ, եւ անոնց օգնութեան ձեռք կը կարկառէր զանոնք անդունդը դանալիժելէ աղատելու համար։ Այսպէս տարուէ տարի անոր կեանքը լայնցաւ եւ խորունկցաւ եւ եղաւ զօրաւոր հոսանք մը, որմէ չատեր մխիթարութիւն եւ օգնութիւն ստացան։ Անիկա մեռաւ անցեալ ձմեռ։ Երբ ծախուեցաւ անոր գրատունը, ծովեզերեայ քաղաքներէ եկան բոլոր հաղուագիւտ գիրքեր հաւաքողները։ Անոր հիւանդութեան միջոցին լրագիրներ գրեցին անոր վրայ, որուն արժանիքը յանկարծ եբեւան եկած էր այնքան երկար ժամանակ մթութեան մէջ թաղուած մնալէ ետքը։ «Ներհուն ուսումնական մը մահուկի մը սրտով։» «Հրապարակագիր մը, որ անարդ վախճանի մը համար մէկ բառ չգրեց,» ըսին։ Այս ներողհանները կը կարդար հանդարտ ժպիտով մը։ Խաղարկուն որ թատերաբեմը թողուցած է ի սպառ՝ քիչ փոյթ կ'ընէ հետուն գտնուող ամբոխին տկար ծափահարութիւնները։ Օր մը իր մէկ բարեկամին ձեռքը դրաւ հին եւ ազատած գիրք մը, «Երբ երթամ,» ըսաւ, «ասիկա Մր.—ին տուէք, եւ ըսէք թէ իմ կեանքիս մէջ ինչ բարիք կամ օգտակարութիւն որ եղած է, կը պարտիմ իրեն եւ իր այս նուէրին՝ զոր ընդունեցի երեսուն տարիներ առաջ։» Այս պատմութիւնը ամբողջովին ստոյգ է։ Կը համարձակինք պատմել ասիկա, վասն զի ողջ չէ այն անձը որ վիրաւորուի ասկէ, մինչ կան շատեր որոնց ասիկա կրնայ բարեկամական ձեռք կարկառել տալ իրենց եղբայրներուն որոնք կեանքի մէջ անոնցմէ աւելի ինկած ղլորած են աւելի մթին չաւիղներու մէջ։

ՏԱՂԱՆԴԸ ԲԱՆԻ ԲԵՐԵԼ

Մ. Պրիլատալարէն իր ժամանակի Թիչատակարաններուն մէջ կը պատմէ քանի մը Գաղղիացի աղնուականներու վրայ, որոնք Անգղիա փախան կառավարատէն (կիյեոթին) ազատուելու համար։ Անոնց մէջ որոնք ազնարծաթ էին եւ ոչ ուսում եւ ոչ արհեստ մը ունէին իրենց ապրուստը հայթայթելու, կը գտնուէր Կոմս տ'Ալպինեաք, վաղեմի եւ ազնուական գերդաստանէ մը։ Օր մը, մինչ անիկա կը նստէր Լոնտոն սրճարանի մը մէջ, երեք չորս երիտասարդ ազնուականներ նըստան սեղանի մը չուրջ ճաշելու համար։ Երիտասարդներէն մէկը անոր քով եկաւ եւ ըսաւ, «Պարոն, լսած եմ թէ բոլոր Գաղղիացիք պատուական աղցան (սալաթա) կը պատրաստեն, կրնա՞ս մէկ պնակ մը պատրաստելու չնորհքն ընել։» Տ'Ալպինեաք վարանեցաւ նախ, բայց յետոյ զուարթութեամբ նստաւ անոնց հետ եւ աղցանը պատրաստեց։ Մեծ հանճարի տէր մէկն էր ան։ Մարդիկը կերան մեծ ախորժով, եւ երբ իրարմէ բաժնուեցան, իրենց այցաքարտերը փոխանակեցին իրարու հետ։ Բայց երիտասարդներէն մէկը այցաքարտին հետ Անգղիական ոսկի մըն ալ դրաւ անոր ձեռքին մէջ։ Տ'Ալպինեաք դող եղաւ բարկութենէն, բայց նորէն չուտով գոսաւ իր հանդարտութիւնը։ Ինք աղնուական մըն էր։ Իր ցեղէն եղողներէն եւ ոչ մին իր աշխատութեամբ երբեք ստակ վաստկած էր։ Բայց ինք ինչո՞ւ ստակ չվաստկէր։ Ինք ունէր այս պղտիկ արհեստը. ինչո՞ւ զանիկա իր հայրը ճարելու միջոց չընէր։ Աւելի պատուաւոր չէր այս քան ուրիշներուն ողորմութիւնովը ապրիլ, ինչպէս կ'ընէին իր հետ փախստական եղող հայրենակիցներէն չատը։ Ծռեցաւ, խոնարհութիւն ըրաւ այն երիտասարդներուն եւ ոսկին գրպանը դրաւ։ Յաջորդ օրը առաջարկուեցաւ իրեն երթալ մեծ չէնք մը ուր խնճոյք մը պիտի տրուէր, որպէս զի պատրաստէր աղցանները։ Անոր աղցանները մեծ համբաւ առին։ Ինք ամէն մէկ մեծ խնճոյքի կը կանչուէր, եւ իր հանճարով կարող եղաւ մեծ դումարներ չահիլ։ Քանի մը տարի Լոնտոն մնաց, եւ յետոյ իր խնայած ստակներով Գաղղիա վերադարձաւ, փոքրիկ կալուածք մը գնեց Լիմուզէնի մէջ, վերստին իր դիրքը ձեռք բերաւ եւ հանգիստ ապրեցաւ իր կեանքին մնացած օրերը։

ՀՈԼԱՆԴԱՑԻ ԵՒ ԻՐ ՐՆԱԿԻՉՆԵՐԸ

Հոլանտա աչխարհիս ամէնէն տարօրինակ երկիրներէն մէկն է, այնպէս եզական կերպով տարիակ՝ որ անոր անագին ընդարձակութիւն ունեցող մէկ մասը բոլորովին հարթ է։ Ան հաստատուած է ծովուն մակընթացութեան դիծէն, ուստի Ովկիանոսն ու գետերը պիտի ծածկէին անոր մակերեսը, եթէ բնական եւ արհեստական միջոցներով չպաշտպանուէր։ Իրաց այս մտնաւոր հանգամանքին պատճառով ահռելի աղէտներ պատահած են։

Հռոմայեցւոց ժամանակ Զույտեր Զէի այժմու տեղը դրաւած էին Ցէլէմ ներքին լիճը եւ մաս մը հող, որուն մէջէն լճէն ելլող եւ յիսուն մղոն երկայնութեամբ դեպ մը դէպ ի ծով կը վազէր։ Բայց Ժ. դարուն վախճանէն առաջ լայն պարանոց մը պեղուեցաւ, զոր հիմա Սթաւորէնի նեղուցները կը դրաւեն, երբ հին լիճը անհետացաւ, սահմանակից գետնին մէկ մասին հետ ծովուն մէկ խոշոր բազուկը ձեւացնելով։ Տոլարթ ծովածոցը ձեւացաւ. 1277ին պատահած մէկ ահաղին ողողումէն, որուն պատճառն էր սառնդէղէն պատուարի մէջ պարիսկուած գետի ջուրերուն յանկարծ իրենց պատուարը պատռել խրամատելը։ Երեսուներեք գետղեր ջուրին տակ թաղուեցան։ Ծաչորդ երկու դարերու մէջոցին ծովը աւելի հետուն տարածուեցաւ ցամաքին վրայ, բայց յետոյ սանձուեցաւ թումբերու չինութիւնով, եւ ցամաքը յարատեւ ջանքերու չնորհիւ կամայ կամայ նորէն երեւան բերուեցաւ մասամբ։ Այսօրինակ յոյժ մահաւոր աղէտներէն մէկը պատահեցաւ 1421ին, երբ 72 բազմամարդ գեղեր ողողուեցան եւ հազարաւոր բնակիչներ կորսուեցան։ Գեղերէն

35ը բոլորովին ջնջուեցան, եւ անոնց մինչեւ անդամ աւերակներուն հետքերը չտեսնուեցան յետոյ։ Ովկիանոսին նմանօրինակ մէկ ողողումէն ձեւացաւ Հարլէմ լիճը ԺԶ. դարու վերջերը։ 1836 Նոյեմբերին արեւմուտքէն փչող կատաղի փոթորիկ մը ջուրերը Ամսթէրտամ քաղաքին վրայ սփռեց եւ աւելի քան 40,000 արտաւար ցած գետին ողողեց մերձակաները, եւ հետեւեալ Դեկտեմբերին ուրիշ փոթորիկ մը արեւելեան կողմէն փչեց եւ ջուրերը ներսակ կողմը քշեց Էյմտըն քաղաքին վրայ եւ աւելի ընդարձակ գետին մը ողողեց։

Ա.յս աղէտները կառավարութիւնն ստիպեցին որոշել լիճը ցամքեցնել չոգիի զօրութեան միջոցով։ Սոյն գործը սկսուեցաւ 1840ին եւ աւարտեցաւ 1853ին։ Ա.յսպէս 72 քառ. մղոն գետին չահուեցաւ եւ արգաւանդ արօտավայրի փոխուեցաւ։ Աւազաքարլուրներ որ դուռ կը կոչուին եւ են արգիլնք ալիքներուն եւ հովերու միացեալ գործողութեան, ծովեզերքն ի վեր կ'երկննան բաւական ընդարձակութեամբ։ Եւ ուր որ Ինութիւնը Ովկիանոսէն պաշտպանուելու այսպիսի միջոցներ հայթայթած չէ, անոգին թումբեր չինուած են այդ նպատակով։

Հոլանտացիք, բաց ի ծովուն հետ իրենց ունեցած պայքարէն, յաճախ պատերազմի բռնուած են չրջակայ ազգերու հետ։ Անգղիոյ եւ Հոլանտայի նաւատորմիղները շատ անգամ կռուած են իրարու հետ։ Ծամաքի վրայ ալ Հոլանտացւոց Սպանիոյ հետ կռիւը համբաւաւոր եղած է։ Շարունական պայքարներու պատմութիւնը Հոլանտացւոյն նկարագիրը զօրաւոր եւ անձին վստահող ըրած է, եւ յամառ ըլլալու աստիճան հաստատամիտ պահելու մասին ինչ որ համոզուած է թէ իր իրաւունքն է։ Հոլանտայի մէջ կրօնքի փիճակին վրայով այլեւայլ բաներ կ'ըսուին, ոմանք աւելի յուսալի քան ուրիշներ։ Ժողովրդին մեծ մասը Հոլանտական Բարեկարգեալ Եկեղեցիին կը պատկանի, բայց կրօնական զանազան մարմիններու մէջտեղ ծագած վիճաբանութիւններ, անցեալ դարուն սկիզբները, կառավարութիւնը մղեցին Բրիտոնէութեան բոլոր ձեւերուն նպաստատոյց ըլլալ։ Թէպէտ ասիկա ոմանք կը համարին իբրեւ իրաց պատշաճ վիճակը, եւ սակայն գործնականին մէջ բոլոր յարանուանութիւններու պաշտօնեաներուն՝ քաղաքական պաշտօնեաներուն փոխուելուն պատճառ եղած է եւ կրօնքը ըստ մեծի մասին կառավարական խնդիր մը դարձուցած։ Ա.յսպէս, Բրիտոնէութիւնը փոխանակ կենդանի ոյժ մը ըլլալու, կը թուի թէ իրեւ քաղաքացիներու պարտականութիւն՝ գրեթէ ձեւականապէս պաշտամունքներու ներկայ գտնուիլէն տարբեր բան չէ։ Ա.յսու ամենայնիւ եռանդուն աշխատաւորներ կ'ըսեն թէ Հոլանտայի մէջ աւելի իսկական կրօնք կայ քան զոր կ'երեւայ հարեւանցի նայողին, եւ կրնանք յուսալ թէ այս է իրողութիւնը։

ՀԻԻԾԱԽՏԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ՆՇԱՆՆԵՐԸ

Հիմա որ հիւծախտի բացօթեայ դարմանումին արժէքը ապացուցուած է, քալայայտ է թէ մեծ կարեւորութիւն ունի ախտին դոյութիւնը կանուխէն հասկնալը։ Դժբաղդաբար երբեք դիւրին չէ ճանչնալ ախտը իր սկզբնաւորութեան ատենը, վասն զի կանուխուան ախտանիշները բացորոշ չեն, եւ անկեալ առողջութեան պատճառը յաճախ կասկած չտար մինչեւ որ ախտը հաստատապէս հիմ չդնէ։

Մանաւանդ թոքերու հիւանդութեան ուշադրութիւն հրաւիրող ախտանիշները առհասարակ ուշ կը տեսնուին, բայց հիւանդին նկատմամբ բժիշկին կասկածները սովորաբար կ'արթննան սաստիկ հազէ կամ առատ մաղաս (պալղամ) ելլելէն շատ առաջ։ Իսկզբան լոկ առողջութիւնը կը խաթարուի։ Եւ բարեկամները կը նշմարեն թէ անիկա կը նիհարանայ։ Իրօք հիւանդ չէ, եւ իր վիճակը քիչ հոգ կը պատճառէ, վերադրուելով անոր գործին ծանրութեանը, եւ կամ գործի մասին մտատանջութեան եւ կամ ընտանեկան նեղութեան մը։ Բայց երբ ժամանակ կ'անցնի, եւ նեղութեան ենթադրեալ պատճառը կը վերնայ, հիւանդը չվերստանար իր առողջութիւնը։ Ընդհակառակն, ատիճանական անկումը կը չարունակէ եւ աչքի զարնող ժժգունութիւն մը կը տեսնուի։ Շրթունքները կապոյտ մօտ գոյն մը կ'առնեն, աչքերը անբնական կերպով կը ճերմկին, եւ ղունգներուն կարմրի զարնող գոյնը կ'երթայ, բերնին լորձնաթաղանթը կը դեղնի եւ, բժշկական լեզուով, հիւանդը անարիւն է։ Ա.յս ժժգունութիւնը կասկածելի նշան է։ Նշանակութեան արժանի ուրիշ մէկ ախտանիշն ալ բազկերակին արագ զարկն է, չափնուակ 90 կամ 100՝ մէկ վայրկեանի մէջ։ Ա.յս ժամանակ սովորաբար կը կենայ նաեւ տենդ աւելի կամ նուազ, թէպէտ թերեւս այնպէս թեթեւ՝ որ կը նշմարուի յաճախ ջերմաչափ գործածելով միայն։ Կարեւոր չորրորդ ախտանիշ մըն ալ քրտինքին աւելնալն է, որ սովորաբար ամէնէն աւելի կէսգիշերէն ետքը առաջին ժամերուն մէջ տեղի կ'ունենայ, — գիշերային քրտինք, — բայց երբեմն ցերեկ ատեն ալ։ Ա.յս միջոցին յաճախ հազ չկենար, եւ դուն ուրեք աւելի քան ջղային թեթեւ բան մը։ Աւելի ետքը տեղի կը սաստկանայ հազը եւ քիչ մըն ալ մաղաս կ'երեւնայ։ Բայց այս ժամանակ բժիշկը կըրնայ ընդհանրապէս թոքի հիւանդութիւն նշմարել՝ կուրծքը քննելով, կը տեսնէ նաեւ գնտախտային մանրէներ, երբ մաղասը կ'ուսումնասիրէ մանրադիտով, եւ յայնժամ կը փարատի ախտին բնութեան նկատմամբ ամէն տարակոյս։

Հարկաւ, երբ մէկը անարիւնութիւն, արագ բազկերակ, գիշերային քրտինք եւ թեթեւ տենդ ալ կ'ունենայ, չկրնար ըսուիլ թէ անշուշտ հիւծախտի առաջին քայլերուն մէջ կը գտնուի, թէպէտ կասկածելու հիմ կենայ իսկ։ Մինչեւ անգամ եթէ հիւանդը այդ վիճակին մէջ գտնուի ալ, հարկ չկայ չափազանց խռովելու, սոսկալու, վասն զի այս աստիճանին մէջ գտնուող ախտը գրեթէ անտարակոյս բուժելի է, եւ ուստի անոր կանուխ ճանաչումը օրհնութիւն է։

ԳԻՐՈՒԹԻՒՆ

Մարմնին մէջ բնականէն գտնուած ճարպին քանակութիւնը կը զանազանի տարիքին հետ։ Մանկութեան ատեն չատ կ'ըլլայ, տղայութեան ատեն քիչ կ'ըլլայ, տասնհինգէն մինչեւ քսան տարիքին մէջ ամէնէն քիչ կ'ըլլայ։ Կամաց կամաց կ'աւելնայ այս տարիքէն ետեւ, իբր մինչեւ քառասներորդ տարիքը։ Աւելի արագ կ'աւելնայ ասկէ ետքը քանի մը տարի, այնուհետեւ կայուն վիճակ մը կ'ունենայ ժամանակ մը, եւ ի վերջոյ նորէն կը պակսի ծերութեան հասակին մէջ։ Ընդհանուր խօսելով, չափաւոր սահմանի ներքեւ ճարպին աճումը առողջութեան նշան է, ճիշդ ինչպէս նուազումը հակառակին նշան կրնայ ըլլալ։ Բայց երբ աճումը չափազանց ըլլայ, ճշմարիտ ախտ մըն է անիկա։ Դժուար է սահմանել թէ ո՛ւր առողջ գիրութիւնը կը վերջանայ եւ ախտաւոր գիրութիւնը կը սկսի։ Կեանքի ապահովագրութեան ընկերութիւնները ունին տախտակներ որ կը ցուցնեն մարդկային պատշաճ ծանրութիւնը հասակի բարձրութեան համեմատ այլեւայլ տարիքներուն մէջ, բայց հարկաւ այն թուանշանները միջին չափեր կը ցուցնեն միայն։ Ընդհանուր խօսքով կրնայ ըսուիլ թէ երբ ճարպի հաւաքումը անհանգստութիւն կու տայ, կարճ չունչ չափաւոր աշխատութեան ատեն, եւ լեցունութեան զգացում մը ծռելու ժամանակ, այն ատեն գիրութիւնը չափազանց է։ Ախտը անունդի անկարգութիւնն է հանդերձ ուսեստի անբաւական ոգսիտացումով, որուն հետեւանքը կ'ըլլայ ճարպի անդէպ կուտակում մարմնին զանազան կողմերը։ Ցաճախ ինչպէս ստացական՝ նոյնպէս ալ ժառանգական է։

Գիրութեան դարմանումը այնպէս պարզ չէ, ինչպէս կը կարծուէր երբ ծագում առաւ գրութիւն մը, որ կը տրամադրէր վտարել ուտեստներուն մէջէն ամէն օսլայ, անուշեղէններ եւ իւղեր։ Ասիկա սովորաբար կը յաջողի ծանրութիւնը պակսեցնել, բայց եթէ բժշկական խնամոտ հսկողութիւն չըլլայ անոր հետ, կրնայ ծանրապէս վնասել ընդհանուր առողջութիւնը։ Թերեւս նոյնը ճշմարիտ է, մեծ չափով անգամ, ուրիշ դրութիւններու համար ալ, որոնց մէջ հեղանիւթներու քանակութիւնը մեծապէս կը նուազցուի։

Գէր մէկը պէտք է որ բաց օդին մէջ չատ կենայ, առատ ջուր խմէ կերակուրներուն մէջտեղ եւ անկողին մտնելու ժամանակ, եւ մարմնամարզ ընէ կանոնաւորապէս։ Միս քիչ դործածելու է, կամ երբեք գործածելու չէ, եւ օսլայաւոր ուտեստներէ եւ անուշեղէններէ զգուշանալու է առհասարակ։

ԳԻՏԱԿԱՆ ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բրիտանական թանգարանը մօտերս ստացաւ մումիա մը, զոր քննելու բարերաղդութիւնն ունեցող մասնագէտներ ընդհանրապէս կը համարին թէ ցարդ գտնուածներուն մէջ անիկա ամէնէն հինն է։ Մումիայի այս յայտնելումը եզական արժէք ունի իւեսա իրողութեան թէ անիկա աւելի ընդարձակ գաղափար մը կու տայ նախնի եգիպտացւոց ծագման վրայով քան զոր երբեք ձեռք բերուած է նմանօրինակ նչխարներէ։ Ա.յս կէտին նկատմամբ միչտ գաղափարներու մեծ անհամաձայնութիւն եղած է հնախօսներուն մէջ։ Ծիչեալ մումիան Նոր Կարի–Դարու պատկանեալ գերեզմանէ մը հանուեցաւ։ Իբր 5 ոտք 9 մատ բարձրութիւն ունեցող մարդու մը մարմինն է ան։ Գանկամաշկին վրայ մնացած է մազի փունջ մը որ կը ցուցնէ թէ առաջ բաց գոյն ունի եղեր։ Ձեռքերն ու ոտքերը մանր են, եւ գլխուն մտաւորական կազմուածքն կը մակաբերուի թէ գերազոյն ցեղի մը պատկանելու է մարդը։ Եգիպտաբանական հետազօտութիւններէն հետեւցուած է թէ մումիան եգիպտոսի այդ բնակիչներէն (ամէնէն առաջին բնիկներէն) մէկուընն է, որ նուաճուեցան ըստ ոմանց Քրիստոսէ 8,000 տարի առաջ, եւ որ յետոյ խառնուեցան յաղթական ցեղին հետ, եւ այսպէս դրուեցաւ եգիպտացի անունով ծանօթ ցեղին հիմը։ Գերեզմանը, որուն մէջէն առնուեցաւ մարմինը, ձուաձեւ խոռոչ մըն էր աւազաքար ժայռի մէջ, եւ ծածկուած էր քարի խոշոր կտորներով։ Մարմնին բոլոր

տիքը սովորականին պէս չարուած էին դայլախաղ քարեր եւ խեցեղէն ամաններ։ Անկարելի եղաւ մումիային հետ գերեզմանն ալ հանել իր տեղէն։ Ուստի գերեզմանին ճիշդ ընդօրինակութիւնը պատրաստուելով հիմա մարմինը անոր մէջ դրուած կը հանգչի Թանգարանի Եգիպտական սրահին մէջ, ճիշդ այն դիրքով որ գտնուեցաւ։

— Սըր Հարի Ճոնսըն, մասնաւոր դրծակատար Ուկանտայի, կը տեղեկացրէ թէ Սէմլիքիի անտառներուն մէջ կը գտնուի տարօրինակ որոճացող անասուն մը որ չատոնց անհետացած կը կարծուէր, կ'ըսէ Նէ- Եոյ- Սըն։ Այս կենդանիին քարացած մնացորդներէն առատօրէն գտնուած են Ճուննատանի մէջ, եւ ցարդ կը կոչուի Հելլատոթհէրիում։ Մօտերս Բրիտանական Թանգարանին համար Անգղիա տարուեցաւ ամբողջ մորթ մը եւ երկու գանկեր։ Բնիկները Օքափի կ'անուանեն այս կենդանին։ Ընձուղտի նման կենդանի մըն է անիկա, եւ մեծութեամբ նման է եղջն։ Վիզը ձիուն վիզէն քիչ մը աւելի երկայն է համեմատաբար։ Սկանջները որ սեւ մետաքսանման ծոպեր ունին՝ իշու ականջներու կը նմանին։ Գլուխը կոնաձեւ է եւ ընդունքը ընձուղտիններուն նման են։ Ձակատը պայծառ կարմրագոյն է, եւ վիզը, ուսերը, ստամոքսը եւ կռնակը մուրթագոյն կարմիրի զարնող թուխ է։ Կենդանիին մասերէն ոմանք գրեթէ որդան կարմիր են եւ ոմանք սեւի մօտ եռանեւի կողմերը եւ սրունքները յստակ ծիրանեգոյնի զարնող սեւ եւ ճերմակ են։ Կենդանին չունի եղջիւրներ, թէպէտ երեք եղջիւրներու հետքեր կը տեսնուին։

— «Սինթոլ» քիմիական զուտ նիւթ մըն է որ անխառն ալքոլի տեղ կը գործածուի։ Կրնայ գործածուիլ այն ամէն նպատակներուն համար, որոնց համար կը գործածուի ալքոլը, բայց ի ներսէն գործածուելէ։ Քիմիապէս զուտ գոյացութիւն մը ըլլալով չունի այնքան հոտ որքան ունի ցորենէ կամ փայտէ հանուած անխառն ալքոլը։ Կատարելապէս թափուր է գոյնէ, չգրգռեր աչքը կամ մորթը, եւ հարիւրին 10 կամ 15 աւելի լուծիչ զօրութիւն ունի քան ալքոլը։ Իրրեւ պահպանիչ, ոեւէ ալքոլէ գերազանց է, վասն զի ալքոլը կը գունաւորի երբ լոյսի կ'ենթարկուի, մինչ Սինթոլը իր բացարձակ անգունութիւնը կը պահէ ամէն պայմաններու ներքեւ։

— Ամերիկեան Փենսիլվանիա նահանգին Մէրսըր կոչուած տեղը կպրածիւթային հանքածուխի գաւառին մէջ ստորերկրեայ հրդեհ մը կայ, որ չարունակ կը վառի 35 տարիներէ ի վեր, եւ հաւանօրէն պիտի չմարի մինչեւ որ ամբողջ ածխային երակը չսպառի։ Կը կարծուի թէ կրակը ծագում առած է թափառաշրջիկներէ, որոնք տարիներ առաջ ընակած են հանքի մը մասին մէջ որ փլած է։ Հաւանական կը կարծուի թէ արդէն միլիոնաւոր տակառաչափ հանքածուխ սպառած է այդ անչէջ կրակէն։ Հրդեհուած հանքին այդ կողմերը իբր 300 ակրոն գետին այնպէս խանձուած եւ չորցած է որ բուսականները չեն կրնար ապրիլ անոնց վրայ։ Բոլոր տունք քանի մը բաներու միանգամայնտեսուր խորհրդանիշներ են—այս աշխարհին ոյժերուն չարունակ սպառման՝ մեղքի սպառիչ գործունէութեանց միջոցով, նախանձներու վայրագ այրումներուն որոնք տարուէ տարի կը բորբոքին մարդկային սրբտին մէջ, եւ ոեւէ անսանձ չարիքի եւ կամ անզուսպ կիրքի աւերիչ ազդեցութիւններուն՝ մեր չուրջ գտնուած բոլոր բաներուն վրայ։ «Ահա քիչ մը կրակը որչափ բան բոցի կու տայ»

— Լոյսին արագութեան տարբերութիւնը բաղդատմամբ ձայնին արագութեան, սա կերպով կրնայ տեսնուիլ։ Եթէ ձայնը անջրպետին մէջէն անցնէր, եւ այն արագութեամբ՝ որով կ'անցնի օդին մէջէն, արեւէն վրայ պատահած պայթիւն մը իր տեղի ունենալէն 14 տարի հտքը պիտի լսուէր, մինչ լոյսին բոցը մեզի պիտի հասնէր 499 երկվայրկեանի մէջ։

ՀԱՄԱՌՕՏ ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՎԵՐԱՊԱՏՈՒԵԼԻ Գ. Մ. ՇՄԱՒՈՆԵԱՆԻ Ը

Այցելը-ընկեր է կ. պոլիս

Կը յուսանք թէ մինչեւ հիմա պատմուածներէն ընթերցողք ըմբռնեցին թէ Պատ. Շմաւոնեանի եւ իր եկեղեցւոյն — յիրաւի Միութեան կապուած բոլոր եկեղեցեաց — առնչութիւնը փոխադարձաբար մտերմական եւ սիրալիր էր։ Սակայն հարկ էր դիտել անոնց իրարու նայող գործակիցներէն, տեսնել իրարու չհայրուած դուրգուրանքները, որպէս զի լման հասկցուէր «լեփ լեցուն, ցնցուած, կոխուած» վատահութիւնը, հաւակրութիւնը եւ սէրը։

Եկեղեցւոյ անձնուէր սէրը հովիւը չրջապատելով՝ կ'անցնէր, կ'երկարէր մինչեւ ամենոր դաստիարակին — Տր. Համլինի։ «Ո՞վ է Տր. Համլին,» կը հարցունէ մարքերդցի մը։ «Ձո՞ւ զիտեր,» կ'ըսեն իրեն, «Պապան մեծ վարժապետն է։» «Էհ, օր ատպէս է, օրհնեալ ըլլի, երկան արեւ ըլլի, չատ ապրի՝ օր չատ հասցունէ մեր պապային պէսիր։» Եւ ամէնքը կը հիանային այն հոչակաւոր դաստիարակին վրայ որ յաջողած էր հոգեւոր եւ մտաւոր դաստիարակութեան կարօտ դաւառացիները նուիրել պաշտօնեաներ եւ դաստուներ նման իրենց հովիւին, ինչպէս նաեւ վերապատուելիք Թ. Պօյաճեանի, Ս. Ճէճիզեանի, Ց. Տ. Սահփանեանի, Ս. Դաւթեանի, Բ. Եագուպեանի եւ Փրոֆէսորք Ս. Պէզճեանի, Մ. Մելգոնի եւ այլոց, որոնցմէ ոմանք անձամբ կը ճանչնային եւ ոմանց նկատմամբ լսած էին Պատ. Շմաւոնեանէն։

Եւ օրին մէկը Խարբերդցիք սոսկումով կը լսեն թէ Տր. Համլին ոմանց կողմանէ կը հալածուի իր գործելու եղանակին պատճառաւ։ Ուստի եկեղեցին հովիւէն գաղտնի ժողով մը կը կանչէ. որք հոգաբարձուաց կը յանձնարարեն իրենց երախտագիտութիւնը, գնահատումն ու յարգանքը յայտնել սիրելի, բազմաչխատ դաստիարակին եւ քաջալերել զանիկա իր բարձր պաշտօնին մէջ։ Մտադիր չենք ամրողջութեամբ ընդօրինակել 1869 Նոյ. 27 թուակիր երկար նամակը հոգաբարձուաց։ Միայն ամփոփումը կ'ուզենք ներկայացնել, որպէս զի եկեղեցիին բերնէն լսենք թէ ինչ կը խորհի իր հովիւին նկատմամբ։

Իրրեւ մեծ եւ յաջող դաստիարակ առ Տր. Համլին զգացած սքանչացումնին եւ Արարկիրցւոց համարնչանակուած «երանութիւնը վերին Նախախնամութենէն» իրենց բաժին ինալուն երախտագիտութիւններն յայտնելով կը չանան զանիկա դաստիարակի պաշտօնին մէջ քաջալերել իր մէկ աչակերտին — իրենց հովիւին — բարեմասնութիւնները եւ օգտաչատ կեանքը թուելով։

Կ'իմացնեն թէ իրենց հովիւը Խարբերդ ոտք կոխող առաջին ուսումնական Հայն ու հոգեւոր եւ մտաւոր լուսաւորութեան սիւնը ըլլալով մեծ յոյսերով զանիկա գրկած են։ Թէ ինչ մեծ յաջողութեամբ աշխատած է եւ կ'աշխատի իր կարող դասախօսութիւններով, ազդու քարոզութեամբը, Սբ. Գրոց վրայ ունեցած հմտութեամբը եւ պարզ, իմաստալից բացատրութիւններով։ Անուրանալի կը սեպեն եկեղեցիները կառավարելու պաշտօնին մէջ ունեցած յաջողութիւնը եւ չրջակայից վրայ ունեցած բարի ազդեցութիւնը։ Կը յիշեն իր վարմունքը առ Լուսաղազդային, որուն չնորհիւ կարող եղած են անոնց հետ վարուիլ սիրով եւ համերաչխութեամբ։

Բրդախօս Հայոց համար եկեղեցեաց ստանձնած Առաքելական գործը կը պատմեն եւ գովեստ։ Շմաւոնեան կը ցուցնեն իբրեւ սկզբնապատճառ։ կը պատմեն անոր խաղաղարարի յաջող դերը, թէ անոր խոհեմ եւ խաղաղասէր միջամտութեամբը լուծուած վերցուած են զանազան կուսակցութեանց մէջ պատահած դժուարութիւններ։ Եւ յոյս կը յայտնեն թէ խաղաղասիրաց երանութիւնը իրեն պիտի տրուի։

Կը վկայեն թէ չէ թէ միայն անձնուրացութիւն կը քարոզէ, այլ անձամբ օրինակ կը հանդիսանայ, թէ այնքան ծանր աչխատանքին փոխարէն ընդունած վարձքը թէեւ չնչին եւ անկանոն եղած է, բայց անոր բերնէն տրտունջի ձայն լսուած չէ։ Իբր օրինակ կը յիշեն Պատ. Շմաւոնեանին թախանձանքը որ իր թոշակէն նախապատիւ սեպեն նոյն միջոցին կառուցուելու վրայ եղող դպրոցին չէնքին համար հարկ եղած ստակին հայթայթումը։

Աւետարանական ընդհանուր գործին իր անձնուիրութիւնը եւ անխոնջ աչխատութիւնը յիշելով կը կարծեն տեսնել առաքելոյն խօսքը իր չրթանց վրայ գրուած, «Ինչ ալ լեզի չահ էլ՝ անիկա Քրիստոսէ համար ընել սեպեցի։» Եւ կ'ընդունին թէ իրենք եւ իրենց վերաբերեալները երախտապարտ կը համարին անոր յորդոց յորդի։

Եւ որովհետեւ Տր. Համլին միջոց եղած է Պատ. Շմաւոնեանին դաստիարակութեանը, պարտաւոր կը զգան իրենց սրտերուն խորին չնորհակալութիւնը մատուցանել անոր եւ միանգամայն քաջալերել զանիկա որ առանց յուսահատելու աւելի յառաջ մղուի այսպիսի բազում մշակներ հասցնել Տէրոջը այգիին համար։

Ստորագրութիւնք Հոգաբարձուաց

(Վաճառականներ) կարապետ Գ. Պօղոսեան, Ս. Յ. Մովսէսեան, (Աբհեսոսորներ) Գ. Թաչճեան, Կ. Պէննէեան, (Սպիսոսորներ) Յ. Տիրապէքիրլեան, Կ. Աղեքսանդրեան, Գ. Հինդլեան, (Ազբատներ) Մ. Յ. Աճէմեան, (Վաբժապետ) Կ. Լուլէճեան, (Եկեղեցւոյ տպրոցի) Կ. Փ. Բրուտեան

Տր. Համլին առ նամակին պատասխանելով ի մէջ այլոց կ'ըսէ, «Ձեր սիրելի ուսուցիչ եւ երէց Պատ. Մարտիրոսի համար ձեր բոլոր ըսածը անկեղծ հաճութեամբ կարդացի։ Անցեալ ամառ իմ նախկին աչակերտներուս ընտիրներէն մէկ քանիին հետ բերկրալիր ընկերակցութիւն մը ունեցայ հոս, երբ անոնք ժողովի մը համար հաւաքուած էին։ Ըսի անոնց թէ քանի որ ես կը ծերանամ իմ անձովս եւ չուտով պիտի անցնիմ երթամ՝ իրենց անձերովը կ'երիտասարդանամ։ կը տեսնեմ զանոնք հաւատարիմ գործաւորներ, հանճարեղ, բանիբուն, նուիրեալ երէցներ եւ մարդիկ։ եւ ես անոնցմով աւելի ճչմարտիւ պիտի ապրիմ քան որչափ հիմա իմ անձովս կ'ապրիմ։

— «Այսպէս պիտի ըսեմ նաեւ ձեր պատուա-

կան երէց Պատ. Մարտիրոսին համար ալ, որն որ կը յարգեմ, կը պատուեմ եւ կը սիրեմ։ Եթէ Տաճկաստանի մէջ իմ բոլոր գործս իր վրայ կեդրոնացած ըլլար միայն, տակաւին պիտի օրհնէի զԱստուած այդ գործին համար զիս ընտրելուն պատճառաւ։

«Տէրը տայ որ երկար ապրի. Տէրը տայ որ իր աղեղը զօրաւոր մնայ։ Ցակոբին Աստուածը իր ապաստանարանը ըլլայ եւ վարձահատոյց ըլլայ իրեն առատութեամբ։ Արցունքով ցանեց, երանի թէ խնդութեամբ հնձէ եւ առատ ու յաւիտենական հունձք մը ունենայ, որուն համար ամենաւին տարակոյս չունիմ։ Ամէնքս կը ծառայենք այնպիսի Տէրոջ մը որ իր անուամբը արուած գաւաթ մը պաղ ջուրը պիտի չմոռնայ։ Անկեղծութեամբ չնորհակալ ըլլալով ձեր մարդասիրական խօսքերուն եւ բարեմաղթութեանց համար,

«Մնամ ձեր եղբայրը եւ ծառայակիցը
Կ. Համլին»

Տր. Համլին նոյն թուականաւ իր «սիրելի որդւոյն, բարեկամին եւ եղբօրը» — Պատ. Շմաւոնեանին եւս առանձին գրելով՝ Ր. Գոլէճի չէնքը կառուցանելու գործովն զբաղած ըլլալը կը պատմէ եւ վախճաք կը յայտնէ որ հոն ըլլար նաւակատիքին Հայերէն ուղերձը ընելու։ Նոյն առթիւ իր մեծագիր լուսանկարն եւս կը խրկէ իր նախկին աշակերտին, զոր բարեկամք Թանկագին չրջանակի մը մէջ դնելով՝ երիցատան պատէն կը կախեն։

Խարբերդցիք իրենց սէրն ու երախտագիտութիւնն առ Համլին ու առ հռչակաւոր դաստիարակն այսպէս յայտնելէ քիչ յետոյ՝ Նախախնամութենէն կանչուեցան Աւետարանական գործին համար իրենց անձնուիրութեան փորձը եւս տալու։

Պոլսոյ միսիոնարական կայանին ժողովէն՝ քարտուղար Տր. Փէթրպոռին ձեռամբ գրուած 1870 Մայիս 31 թուակիր նամակ մը Պատ. Շմաւոնեանին կ'իմացնէր թէ իրենց ժողովը բացարձակ քուէով որոշած էր զինքը հրաւիրել որ ժամանակ մը, գոնէ երկու տարի, Խարբերդու եկեղեցիին բացակայելով մայրաքաղաքին մէջ պաշտօնավարէ։

«Իրրեւ Աւետարանի պաշտօնեայ դաստիարակութիւնդ հոս ստացար,» կը գրէին. «Տէրը քեզ օրհնեց պաշտօնիդ մէջ. չուրջդ չատ մը եկեղեցիներ կան. ոմանք զօրաւոր են, չատերը կ'աճին. քեզի օգնող գործակիցներու խումբ մը ունիս։ Քու եկեղեցիդ ու ժողովուրդդ, Միութեան անդամ եղբայրներդ պիտի չուզեն նպաստաւոր պատասխան մը տալ այս կոչման, թոյլ տալով որ ժամանակ մը հոս ես գաս եւ նայիս թէ արդեօք չե՞ս կրնար օգնել մեզի եկեղեցւոյ այս ՎՇՐՋԻՆ ՏԱՃՐ ԿԱՐՕՏ ժամանակը,» եւն.։ Այս առաջարկութիւնը բոլորովին անակնկալ էր եւ անհնար թուեցաւ այնքան երկարատեւ բացակայութիւն։ «Դրացիէն մէկ հաց փոխ կ'ուզուի,» կ'ըսէին, «բայց ո՞վ լսած է 40 հաց փոխ ուզուի։» Սակայն այլեւայլ անձինք յաջողեցան համոզել հօտն ու հովիւն որ այս անձնուրացութիւնը յանձն առնեն հեռաւոր քոյր եկեղեցւոյ ծառայութիւն մը ընելու համար։ «Եղբայրներ,» ըսաւ մէկը խորհրդակցութեան ժողովի մը մէջ, «եթէ կարօտ եկեղեցւոյ մը օգնելու համար մեր երէցին առժամանակեայ աշակցութիւնը խնայենք, մենք պիտի նմանինք այն մարդուն որ ոսկոյզ մը խաղող չուզեր տալ ամբողջ այգին իրեն նուիրողին։» Լանկայի եկեղեցւոյն ժողովրդեան հանդիպելիք եւ կուսակցութեանց բաժնուած ըլլալը ցաւով իմացած էին եւ կը խորհէին թէ իրենց հեզ ու խոհեմ հովիւը թերեւս կրնայ Աստուծոյ օգնութեամբը միջոց ըլլալ զանոնք միացնելու, դառն զգացումները մեղմացնելու։ Ուստի այս հրաւէրը ՏԿՏՂՏՅՈՑ ԳԼՈՒԽՔՆ նկատելով՝ հաւանութիւնն տուին, Օգոստոս Յին Տիրապէտիր գումարուած Միութեան ժողովը հզօրապէս ընդդիմացաւ այս որոշմանը եւ եկեղեցւոյն նամակ գրելով՝ թելադրեց որ յետս կոչեն հաւանութիւնն, առարկելով թէ Պատ. Շմաւոնեանին Միութեան սահմաններէն հեռանալը վնասակար կ'ըլլայ։ Այսու ամենայնիւ եկեղեցին չուզեց հաւանութիւնը ետ առնել եւ միսիոնարները յանձն առին հովիւին բացակայութեան միջոցին ամպիոնները հոգալ։

Սեպտեմբերին մէջտեղերը Պատ. Շմաւոնեան եւ ընտանիքը ուղեւորեցան։ Սրանց, կանանց եւ տղայոց ահագին բազմութիւն հաւաքուեցաւ չաղիւրին (սեղացիք այսպէս կը յորջորջեն վերի թաղին ջուր հայթայթող աղբիւրը) վրայի բլուրը։ Պատ. Շմաւոնեան մէջտեղերնին բարձր ժայռի մը վրայ կայնած վերջին խրատները խօսեցաւ եւ վերջին աղօթքը ըրաւ։ «Եթէ Տէրը մեզ ողջ պահէ,» ըսաւ «եւ աչխատութիւնս օրհնելով ձեզի դարձնէ, դարձեալ հոս հաւաքուելով Իրեն գոհութիւն մատուցանենք։» Սմէնքը դառնարտասուք կու լային, ձեռքերը կը համբուրէին եւ չէին ուզեր թողուլ որ իրենցմէ հեռանայ։ Հովիւն ալ կարի յուզուած էր եւ դժուարաւ յաջողեցաւ ինքզինքը հանդարտեցնել։ Ականատես օտարական մը կ'ըսէր, «Ես չատ տեղեր պտրտած եւ հովիւի ու հօտի առնչութիւն դիտած եմ, բայց այսչափ փոխադարձ սէր տեսած չէի։»

Սակայն օրը կը տարաժամէր եւ ճամբորդները երկու ժամ ճամբորդելու էին. ուստի բռնադատուեցան իրարմէ բաժնուիլ։ Գանի մը ընտանիքներ միատեղ գացին առաջին իջեւանը — Գուլագիւղ եւ սարկաւագ Աւետ եղբօր տունը հիւրընկալուեցան։ Իրիկունը գիւղացիք այցելութեան եկան խորին ցաւ յայտնելով իրենց նախկին հովիւին այն կողմերէն հեռանալուն համար։ Ճամբորդներն ու իրենց հետ եկող բարեկամները գիշերը մինչեւ լոյս չկրցին քնանալ վերջին խօսքեր փոխանակելով։ Առաւօտուն բոլոր գիւղացիք աղբիւրին գլուխը հաւաքուեցան ճամբորդներուն հետ եւ միատեղ աղօթելով հրաժեշտ առին, ուղարկուները երեսին դէպ ի քաղաք ուղղելով եւ ճամբորդները դէպ ի կապան Մատէն յառաջանալով տխուր եւ միայնակ։ Մինչեւ Սամսոն ո՛ւր որ Բողոքական ժողովուրդ կար, Շմաւոնեան անոնց այցելեց եւ եւ քարոզեց։ Մարսուան այցելելու մտանաւոր հրաւէր ստացած ըլլալով՝ Սմասիայէն դէպ ի հոն չեղեցան։ Բարեկամաց ստիպմամբը երեք օր մնացին Մարսուան քարոզելու, Աստուածաբանական ուսանողաց ուղերձ ընելու եւ ժողովրդեան հետ ծանօթանալու։

Այս երկար, տաժանելի ցամաքի ճամբորդութեան վերջին օրը ամենէն անտանելին կ'ըլլայ։ Առաւօտուն անձրեւի տարափ մը կը սկսի եւ չի դադարիր մինչեւ մութ։ Բոլոր օրը անկարելի կ'ըլլայ ձիէն վար իջնել կամ պատառ մը բան ուտել։ Կառուղիները դեռ չինուած չըլլալուն ճամբանները խորտուբորտ ելեւէջներ էին, ցեխուռն, մածուցիկ եւ սահուն. հարկադրեալ էին անցնիլ խիտ անտառներու մէջէ. ծառերուն անկանոն ճիւղերը ամէն կողմ տարածուած եւ անցքերը փոնած էին եւ ստէպ անոնց երեսին կը քշուէին եւ զգեստներնուն կը կառչէին։ Սոնց վրայ աւելցուցէք անօթութիւնը, թացութիւնը, ցուրտը եւ պղտիկներուն լացը։ Երբոր ճամբորդները Սամսոն կը հասնին, հրազները արդէն վառուած կ'ըլլան։ Դժուարաւ կը գտնեն Բողոք. ժողովատեղին, բայց առանց օգնութեան՝ ձիերէն վար իջնալ անհնար կ'ըլլայ յոգնածներնուն ընդարմացած ըլլալուն պատճառաւ։ Ամէն բան ըստ ամենայնի թաց էր, թէ՛ զգեստ եւ թէ՛ անկողին, եւ երբ կը հարցուի թէ ի՛նչ բանի պէտք ունի՛ք՝ կը պատասխանեն, «Կրակ, ա՛հ քիչ մը կրակ եւ պղտիկներուն համար կաթ։»

Երկու օրէն Լոյտի Տանէ-ոլ չոգենաւը կուգայ եւ ճամբորդները ինքզինքնին կը յանձնեն Սեւ ծովուն կատաղի ալիքներուն։ Բարեբաղդաբար Պատ. Շմաւոնեան երբէք այնքան թակայ չէր ծովի հիւանդութեամբ բռնուելու։ Ծովը սասակ ալէկոծեալ կ'ըլլայ եւ ամէն մարդ-ահուդողով եւ հիւանդութեամբ բռնուած. բայց Պատ. Շմաւոնեան հանդարտ եւ անդորր կ'ուտէ ու կը քնանայ, վստահ ըլլալով թէ կոյր Մարիամ եւ բոլոր ժողովուրդը իրենց համար կ'աղօթեն։ Երեք օր տատանելէ ետեւ վոսփոր կը մտնեն յետ տասուերեք տարուան բացակայութեան։ Տխուր ժամանակ կը հանդիպին բարեկամաց քով։ Բերայի մեծ կրակը այրած մրկած էր Թաղին մէկ կարեւոր մասը եւ Բողոքական ընտանիքներէն չատերը մոխիրի վրայ նըստեցուցած էր։

Պոլսոյ Աւետարանական եկեղեցւոյ վրայ հոգեւոր պաղութիւն կը տիրէր։ Իսկ Լանկայի եկեղեցին չատ ցաւալի կացութեան մէջ էր։ Ամենուն սիրտը պղտորած տակնուվրայ էր. կուսակցութեանց բաժնուած, իրարու դէմ դառն զգացումներով լեցուած էին։ Ժողովրդեան փոքր մասը Լանկայի եկեղեցին կը յաճախէին, իսկ մեծամասնութիւնը անոնցմէ բաժնուած՝ հասարակ տան մը մէջ պաշտամունք կը կատարէին։

Միսիոնարք անկեղծօրէն կը փափաքէին որ Պատ. Շմաւոնեանի աչխատանքը օգտակար եւ արդիւնաւոր ըլլայ եկեղեցւոյն եւ իրաց դժուարին կացութիւնը բարւոքի։ Ուստի խոստացան զինքը բոլորովին ազատ թողուլ իր յարմար դատած տեղը բնակելու եւ ուզած կերպովը գործելու, ըլլայ մինչ իսկ իրենց դաշափարին հակառակ։ Եւ իրենց խոստմանը վրայ հաստատ կեցան։

Պատ. Շմաւոնեան որոշեց չեզոք տեղ մը— Իւսկիւտար — բնակիլ եւ Լանկայի եկեղեցւոյն երկու հաւատացեալներուն պաշտամունքին ներկայ գտնուիլ, երբեմն մէկին եւ երբեմն միւսին։ Երկու կողմերն ալ պատրաստուած էին այս անկոչ պաշտօնեան մերժել, հալածել իրենց սահմաններէն։ Սակայն երբ առաջին կիրակին եկեղեցիէն հեռացողներուն պաշտամունքին կ'երթայ, զինքը կը հրաւիրեն քարոզել։ Նոյնպէս միւսներն ալ։ Տասրիւկէս անդադար մտաւ ելաւ մէջերնին եւ ջանաց Յիսուսի կեանքը աչքերնուն առջեւը պարզել եւ զիրենք սիրաչահիլ որ Անոր հետեւին։ Թէ՛ հրապարակաւ եւ թէ՛ առանձին խրատեց եւ յորդորեց որ սրտերնին անդորր պահեն եւ դառն զգացմունք վանեն ի բաց։ Մէկին կողմը չբռնեց, մէկը չդատապարտեց, մի միայն անձնուրացութիւն, ներողամտութիւն նա մանաւանդ սէր քարոզեց։

Աստեն մէյմը Պոլիս կ'այցելէին Բիւթանիոյ Միութեան պատուական հովիւները—Պատ. Ա. Ճէճիզեան եւ Պատ. Ց. Տ. Ստեփանեան — Շմաւոնեանի դասընկերներն եւ մտերիմ բարեկամները։ Իրեն կ'օգնէին եւ զանիկա կը քաջալերէին որ չյուսահատի։ Ցիրաւի երբեմն կը թուէր թէ ամէն աչխատանք անօգուտ եւ անպտուղ մնալու դատապարտուած

է։ Սակայն Տէրը ամենակարող է եւ մարդոց սրտերը ուղած կողմը կը դարձունէ։ Ա-նոր յարմար դատած ժամանակը սուրերը հալեցան, ներողամտութեան սերմերը սկսան ծլիլ, բողբոջիլ։ Յայնժամ Պատ. Շմաւոնեան դրկեց առ Պատ. Ա. Ճէճիզեան, խնդրելով որ օգնութեան հասնի վերջին ձեւակերպութեանց եւ կարգադրութեանց, եւ ան անմիջապէս եկաւ։ Պօյաճեան Յակոբ էֆէնտին ալ ասոնց միանալով՝ միսիոնարաց հետ հաւատոյ եկան Լանկայի ազօթարանի չէնքը տեղացւոց անուանը դարձունելու, եւ հարկ եղած պայմանագրութիւնները պատրաստելով սուորագրուեցան։ Դիչեր մը այս երեք անձինքը Պօլիսէն Բերա անցան, երկու կուսակցութիւնները ի մի հաւաքուեցան, յորդորներով, աղօթքներով իրարու ձեռք տուին եւ հաշտուեցան։ Հետեւեալ կիրակին պաշտամունքը միատեղ ըրին աղօթարանին մէջ եւ միաձայնութեամբ որոշուեցաւ որ յետ այնու ամէն կիրակի մէկ անգամ քարոզէ Յակոբոս էֆ. Ճէճիզեան երիտասարդ ուսուցիչն ի Ր. Գոլէճ (այժմու հանրածանօթ Փրոֆ. Ճէճիզեանը)։ Այսպէս Պատ. Շմաւոնեանի սառնձնած դժուարին պաշտօնը յաջողութեամբ կատարուեցաւ։

Խարբերդի ժողովուրդը այս գործին համար անդադար կ'աղօթէին եւ բարի լուրի մը կը սպասէին։ Երբոր լսեցին թէ Տէրը հովիւին աչխատանքը օրհնեց՝ անպատմելի ուրախութեամբ լեցուեցան, եւ թախանձանօք կը գրէին որ այլեւս իր հօտին վերադառնայ։

Սակայն Աստուածաչունչի ընկերութիւնը Պատ. Սահակ Շմաւոնեանին Բրդերէնի թարգմանած Աւետարանը տպել որոշած էր։ Ուստի ընկերութեան գործակալը Տր. Այլաք Պլիս նկատելով որ Պօլսոյ մէջ Բրդերէն գիտցող չկայ՝ սոիպեց զՇմաւոնեան որ մեկնումը վեց ամիս եւս յետաձգելով՝ առ գործին սրբագրութեանը նայի։ Պատ. Շմաւոնեան նաեւ հրաւիրուեցաւ նոյն միջոցին Բերա քարոզել։

Ան երկու տարուայ միջոցին այցելեց Ռոտոսդօ, ինչպէս նաեւ Նիկոմիդիա. Պատ. Կ. Գաբրիէլեանի ձեռնադրութեան եւ հովիւին խրատը խօսեցաւ։ Նաեւ Պարտիզակ այցելեց Բիւթանիոյ Միութեան ժողովին։ Պարտիզակցիք հովիւ չունէին։ Խանութ մը հաւաքուած այս նիւթին վրայ խօսած ժամանակնին Շմաւոնեան դուրսէն կ'անցնի, զոր տեսնալով մատնանիշ կ'ընեն՝ ըսելով, «Մենք սա պղտիկ մարդը կ'ուզենք։» Ցետոյ խնդիրը ժողովին ներկայացնելով կը թախանձեն իրեն որ հաւանի զիրենք հովուել։ Սակայն իր հօտին դառնալու դիտաւորութիւնը կ'իմացնէ անոնց։ Տարիներ յետոյ Պատ. Ճէճիզեան եւ Պատ. Տ. Սահակեան ընկերաբար նամակ մը կը գրեն, հարցնելով թէ կարելի չէ՞ Պարտիզակ դալը։ «Եղբայր,» կը գրէին, «այս ժողովուրդին բոլոր փափաքը քու վրադ է։»

Միսիոնարք ալ չատ կը ջանային զինքը համոզել որ Պօլիս մնայ, ամէն դիւրութիւն եւ գործելու ազատութիւն խոստանալով եւ կը փափաքէին Ա-եաքէլի խմբագրութիւնը իրեն յանձնել։ Լանկացիք եւս կը սոիպէին որ իրենց եկեղեցին չը թողու, «Մենք նոր հասկցանք թէ հովիւն ինչպէս պէտք է հովուէ եւ ահա ելեր կ'երթաս։» Նաեւ Պատ. Ճէճիզեան Աստբազարէն սիրազեղ նամակ մը գրելով չատ մը պատճառներ կը թուէր համոզելու զանիկա որ Պօլիսէն չհեռանայ։ Սակայն իր հօտին դառնալու որոշումը անդրդուելի մնաց։ Հօտին վրայ ունեցած սէրը եւ ներքին առաքելութեան գործը զոր ինք սկսած էր եւ որ իր աշակցութեանը կարօտ էր՝ զինքը կը քաշէին դէպ ի Խարբերդ։

Ժողովուրդը պաշտօնական եւ անպաշտօն նամակներով կը սոիպէին որ ընդ փոյթ վերադառնայ. «Ջուրի պէս կարօտցեր ենք, ներկայութեանդ անհրաժեշտ պէտք կայ,» կը գրէին։ Ուստի Աւետարանին տպագրութիւնը լմնալուն պէս՝ նաւով դէպ ի Սամսոն ուղեւորեցան 1872 Հոկ. 2ին։ Նոյն ճամբայէն ճամբորդեցին ուսկից անցած էին երկու տարի առաջ, ամէն տեղ քարոզելով եւ յորդորելով։ Սըվազ ատուար թղթակցութիւն մը կը գտնան Խարբերդէն եկած, որով բարեաւ գալուն անհամբեր սպասելնին կը յայտնէին։ Հոկ. 31ին Խարբերդէն չորս ժամ հեռի՝ Սրբաւուտ հասան, ուր քաղաքէն քանի մը ընտանիք եկած էին զիրենք դիմաւորելու։ Րիչ մը կազդուրուելով բոլորը միատեղ Գեալադիւղ իջեւանեցան գիչերելու, ուր հետզհետէ դիմաւորողներ կը ժամանէին։ Այն գիչերը մարդ չքնացաւ ուրախութենէն։ Մինչեւ առաւօտ գիւղին չուները կը հաչէին՝ քաղաքէն նոր եկողներուն գալուստը իմացնելով։ Առաւօտուն բազմութեամբ դէպ ի քաղաք ուղեւորեցան։ Զաղբիւրին վրայի բլուրը խուռն բազմութիւն հաւաքուած էր եւ դպրոցականները մանաւորապէս պատրաստուած բարի դալուստը կ'երգէին։ Պատ. Շմաւոնեան հոն ձիէն իջնելով՝ երկու տարի առաջ ըրած որոչումնին յիչեցուց եւ հետերնին աղօթեց։ Երբոր կարաւանը քաղաքէն երեւցաւ, բոլոր եկեղեցիներուն զանգակները հնչեցուցին։ Երբոր երիցատան առջեւ հասան, Պատ. Շմաւոնեան բոլորին չնորհակալ եղաւ. զիրենք չատ կարօտցած ըլլալը իմացուց եւ խաղաղութեամբ արձակեց։

Տունը կանանչներով զարդարած էին. սրահին ճակատը խոչոր գրերով գրուած էր «Բարեաւ եկիր, Աւետարանին լեցուն օրհնութեամբը։» Բանի մը աղնիւ տանտիկիններ՝ դիմաւորելու հաճոյքէն հրաժարելով՝ երիցատան խոհանոցը չէնցուցած էին կերակուրներ պատրաստելով։

Կիրակի օրը վարի թաղը Հաղորդութիւն եղաւ։ Պատ. Շմաւոնեան «Փափաքելով փափաքեցայ որ աս ընթրիքը ձեզի հետ ընեմ» բնաբանէն քարոզեց եւ բաղմաթիւ երախաներ մկրտեց, որոնց ծնողքը երկու տարիէ ի վեր մկրտել տուած չէին՝ Պատուելիին գալըստեանը սպասելով։ Հովիւին ձայնին կատարեալ ժողովուրդը յուզմամբ եւ ուրախութեան արտասուքներով կ'ունկնդրէին։ Ցետ պաշտաման զանիկա չրջապատեցին, աչը համբուրեցին եւ կ'ըսէին, «Ա՜խ, Պապա, հազար բարի եկար, չատ էաք կարօտցեր։» Եւ չաթաթներով ծայրը չէր գար բարի գալուստ մաղթելու եկող բարեկամաց։

(Շար.-Նակելի)

ԿԵՆՍԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻԻՆ ՀԱԻԱՏԱՑԵԼՈՑՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՀԵՏ

«Քրիստոսի հետ խաչը եմայ. Եւ ալ կենդանի եմ չէ թէ ես՝ հապա Քրիստոս կենդանի է իմ մէջս» (Գաղ. Բ. 20)։

«Ասանկ ալ դուք ձեր անձերը մեղքին մեռած սեպեցէք, բայց Աստուծոյ կենդանի՝ մեր Տէրոջը Քրիստոս Յիսուսի ձեռքովը» (Հռով. Զ. 11)։

Մեր երկրորդ բնաբանին վերջին մասին դրաբարն է «ի Քրիստոս Յիսուս ի Տէր մեր,» մեր Տէրոջը Քրիստոս Յիսուսի մէջ։ Պօղոս առաքեալ այս ասացուածը եւ ասոր հոմանիշ ուրիշ ասացուածներ չատ անդամ կը գործածէ — «ի Քրիստոս Յիսուս,» «ի Քրիստոս,» եւ «ի Տէր։» Դարձեալ, առաքեալը կը գործածէ ասոր համապատասխանող ուրիշ ասացուած մ'ալ, — «Քրիստոս . . . իմ մէջս,» կամ «Քրիստոս ձեր մէջը։» Քրիստոս հաւատացեալին մէջ, եւ հաւատացեալը Քրիստոսի մէջ. ահա այս է այն մեծ վարդապետութիւնը զոր առաքեալը այդ ասացուածներով մեզի կը ներկայացնէ։ Այդ էր Պօղոսի ատուածաբանութեան ամենէն հիմնական վարդապետութիւնը, այդ էր Պօղոսի աւետարանը։

Սակայն կրնայ հարցուիլ, Ինչ կը նչանակէ մէկ անձ մը ուրիչ անձի մը մէջ, ինչ կը նչանակէ Քրիստոս հաւատացեալին մէջ, կամ հաւատացեալը Քրիստոսի մէջ։ Այդ անձնաւորութիւն ամէն ուրիչ անձնաւորութենէ բոլորովին զատ բան մ'է։ Հոոպոցեալը Քրիստոսի մէջ։ Այն պատկերը որ այս ասացուածը մեզի կը ներկայացնէ՝ սա է թէ Քրիստոս այն միջավայրը կամ այն տարրն է որուն մէջ հաւատացեալը կ'ապրի, ինչպէս որ թռչուն մը օդին մէջ, ձուկ մը ջուրին մէջ, կամ բոյսի մը արմատները հողին մէջ կ'ապրին։ Եւ միւս կողմէն Քրիստոս հաւատացեալին մէջ է իբր թէ այնպէս ինչպէս որ օդը թռչունին մէջ է։ Ի մի բան, հաւատացեալը Քրիստոսի մէջ եւ Քրիստոս հաւատացեալին մէջ է, ինչպէս որ թռչունը օդին մէջ է եւ օդը թռչունին մէջ։ Սակայն ասոնք միայն նմանութիւններ են եւ խնդրոյն էական կէտին վրայ լոյս չեն ձգեր։ Ցայտնի է թէ մեզ բառը այս ասացուածներուն մէջ կը ցուցընէ կերպ մը յարաբերութիւն կամ հաղորդակցութիւն, զոր հաւատացեալը ունի իր փառաւորեալ Փրկչին հետ։ Սակայն խնդիրը սա է թէ ինչ է այդ յարաբերութեան բնութիւնը։ Այդ յարաբերութեան հոգեբանական ճչգրիտ նկարագրութիւնը չկրնար տրուիլ, վասն զոյ ոմանք այդ յարաբերութիւնները «միսթիքական միութիւն» կը կոչեն։ Ինձ աւելի սիրելի է զայն «կենսական միութիւն» կոչել, — կենսական միութիւն հաւատացեալին Քրիստոսի հետ։

Ցայտնի է թէ այդ միութիւնը Քրիստոսի եւ հաւատացեալին անձնաւորութեանց նոյնութիւնը ըսել չէ։ «Եւ ալ կենդանի եմ չէ թէ ես՝ հապա Քրիստոս կենդանի է իմ մէջս։» Ջնչանակեր թէ Պօղոսի անձնաւորութիւնը ջնջուած էր եւ Քրիստոսի անձնաւորութիւնը անոր տեղը առած էր։ Դարձեալ, երբ կ'ըսենք թէ Քրիստոս հաւատացեալին մէջ է, ընաւ ըսել չենք ուզեր թէ Քրիստոսի Հոգին մարդկային հոգւոյն մէջ է այնպէս ինչպէս օդը թռչունին մէջ է կամ ջուրը՝ սպունգին մէջ։ Բաւ լիցի։ Ասոնք լոկ նիւթեղէն նմանութիւններ են, եւ նիւթեղէնը բնաւ չկրնար ալ հոգեղէնը ճչտիւ պատկերացնել։

Ուստի այդ ասացուածներով առաքեալը ինչ ըսել կ'ուզէ։ Ոմանք կ'ըսեն թէ Պօղոս այդ ասացուածներով կամէ նոյնութիւնը կը հաստկըցնէ։ Երկու բարեկամներ զիրար այնքան կը սիրեն որ նոյն նպատակները կ'ունենան եւ նոյն բաները կը կամենան։ Պօղոս զՔրիստոս Քրիստոս այնքան կը սիրէր որ իր նպատակները եւ իր կամքը կատարելապէս նոյնացուցած էր իր փառաւորեալ Տէրոջը նպատակներուն եւ կամքին հետ։ Այսքանը ճըշմարիտ է, բայց ինձ կը թուի թէ այդ կենսական միութիւնը ասկէ չատ աւելի խորին իրողութիւն մ'է։ Ինչպէս որ ակնարկեցի, այդ միութիւնը գաղտնիք մ'է զոր մենք չենք կրնար լման հասկնալ։ Սակայն այդ կենսական միութեան մէջ քանի մը կարեւոր գործնական կէտեր կան որ յաւէտ պարզ են։ Այդ կէտերը կը փափաքիմ ձեզի ներկայացնել։ Հաւատացեալին իր փառաւորեալ Փրկչին հետ ունեցած այդ կենսական միութիւնը երկու գլխաւոր կէտեր կը պարու-

նակէ, — Ա. Հաւատացեալը Քրիստոսի հետ մեռած է։ Բ. հաւատացեալը Քրիստոսի հետ յարութիւն առած է։

Նախ՝ հաւատացեալը Քրիստոսի հետ մեռած է։ «Քրիստոսի հետ խաչը ելայ։» Առաքեալը այս խօսքով ըսել կ'ուզէր թէ ինք Քրիստոսի հետ այնպիսի կենսական միութիւն մը ունէր որ երբ Քրիստոս խաչին վրայ մեռաւ, ինքն ալ անոր հետ մեռաւ։ մեռաւ մեղի համար։ Պօղոս իր դարձի գալու ատենը ղգայ թէ մեռաւ իր մարմինը, հին մարդը, անձին այն մասը որ մեղայ իշխանութեանը տակն էր։ Մեռաւ այնպէս ինչպէս որ իր փառաւորեալ Տէրը խաչին վրայ մեռած էր։ Մեղքը այլ եւս անոր վրայ իշխանութիւն չունէր։ Բանի որ գերի մը կ'ապրի, Տէրը անոր վրայ կ'իշխէ։ Գերին ինքնիրեն կարք չունի, անոր կարքը իր տիրոջը կարքին տակ է։ Տէրը անոր կ'ըսէ Գնա. եւ գերին կ'երթայ։ Կ'ըսէ Եկուր. գերին կու գայ։ Տէրը ղայն կը նեղէ, գերին բան չկրնար ըսել։ Զայն կը ծեծէ. նաձայն չկրնար հանել։ Բանի որ գերին ողջ է, այս է անոր վիճակը։ Բայց երբ կը մեռնի, Տէրը այլ եւս անոր վրայ իշխանութիւն չունի։ Ոչ կրնայ հրամայել անոր, ոչ կրնայ նեղել եւ ոչ կրնայ ծեծել զայն։ Ճիշդ այդպէս է հաւատացեալը։ Բանի որ մարդ Քրիստոսի հետ միացած չէ, մեղքը իբրեւ տէր անոր վրայ կ'իշխէ։ Մեղքը կը չարժէ անոր խորհուրդները, անոր զգացումները, անոր կարքը։ Մեղքը կը մղէ զայն դէպ ի ստութիւն, դէպ ի խարդախ գործեր, դէպ ի գողութիւն։ Մեղքը կը տանի զայն դէպ ի կռիւ, դէպ ի մարդասպանութիւն։ Մեղքը կը քշէ զայն դէպ ի գինեսուն. մեղքը ընդ քարշ կ'ածէ զայն դէպ ի մոլութեան վիհը։ Խեղճ մարդը, ինքն իրեն համար կարք չունի. մեղքը կը կառավարէ զայն։ Սակայն երբ մարդ հաւատքով իր փառաւորեալ Քրիստոսի հետ այդ կենսական միութեան մէջ կը մտնէ, իր անձին այն մասը որ մեղայ դերի է, կը մեռնի։ Այլեւս մեղքը չկրնար զայն իր ուզածին պէս գործածել։ Մեռեալ մը կրնաք գործի մղել։ Ոչ։ Մեղքը կը ջանայ հաւատացեալին ձեռքը գողութեան երկնցնել. ձեռքը չչարժիր։ կը ջանայ անոր ոտքերը դէպ ճամբաներու մէջ քալեցնել. ոտքերը չեն քալեր։ Երբեմն մեղքը իր առաջուան գերիին դիակը վերցնելով քիչ մը ատեն կը կանդնեցնէ, եւ կը ջանայ անոր քալել տալ։ Բայց դիակ մը կրնայ քալել։ Ոչ։ Անոր ոտքերը տակը կը ծալլուին, եւ թոյլ որուելուն պէս գետինը կը փռուի։ Մեղքը այդ դիակին աչքերը բռնի կը բանայ եւ անոր կողը կը խթէ, — «Նայէ սա ցանկալի առարկային։» Բայց դիակին աչքը չտեսներ։ Մեղքը կը ջանայ անոր բերանը դէպ խօսքեր դնել, — հայհոյութիւն, յիշոցք, անհամեստ խօսքեր, անմաքուր կատակներ։ Բայց դիակին ոչ չրթները կը չարժին, եւ ոչ լեզուն։ Մարմինը, մեղալից բնութիւնը, հին մարդը գործնականապէս մեռած է։ Քրիստոս «մեղքին մեռաւ,» հաւատացեալն ալ մեռած է մեղքին։ Սիրելի բարեկամներս, «ասանկ ալ դուք ձեր անձերը մեղքին մեռած սեպեցէք։»

Բ. Երկրորդ՝ հաւատացեալը ոչ միայն Քրիստոսի հետ մեռած է, այլ նաեւ անոր հետ յարութիւն առած է։ «Արդ թէ որ Քրիստոսի հետ յարութիւն առիք, ուրեմն վերի բաները փնտռեցէք։» Առաքեալին դաղափարը սա է թէ Քրիստոս դմարդ կը փրկէ անոր մէջ մտնելով ու բնակելով, զայն անքակտելի կապով մը իրեն հետ կապելով, այնպէս որ այլեւս մարդը չէ որ կ'ապրի, հապա Քրիստոս կ'ապրի անոր մէջ, այնպէս որ ինչ որ Քրիստոս կ'ընէ՝ ինք կ'ընէ, եւ ինչ որ ինք կ'ընէ՝ Քրիստոս կ'ընէ։ Քրիստոս մեռաւ, ինքն ալ անոր հետ մեռաւ. Քրիստոս յարութիւն առաւ, ինքն ալ անոր հետ յարութիւն առաւ։ Քրիստոսի մահն ու յարութիւնը ինչ բաներ որ կը պարունակէին, հաւատացեալն անոնց ամենուն մէջ մաս ունի, որովհետեւ Քրիստոսի հետ կենսական միութիւն ունի։

Ըստ Պօղոսի՝ հաւատացեալը այս կենսական միութեամբ երեք կէտերու մէջ Քրիստոսի յարութեանը մասնակից կ'ըլլայ։

1. Հաւատացեալին հոգեւոր յարութիւնը Քրիստոսէ հէպ։ Քրիստոս իր խաչելութենէն առաջ մէկ կերպ մը կեանք կը վարէր, իսկ իր խաչելութենէն ետքը ուրիշ կերպ մը կեանք կը վարէր։ Այն մարդը որ Քրիստոսի հետ խաչը կ'ելլէ կամ անոր հետ կը մեռնի, անոր հետ յարութիւն ալ կ'առնէ, անոր հետ կը սկսի նոր կեանք մը ապրիլ։ Պօղոս այդ մեծ իրողութեան փորձառու եղած էր եւ իր այդ փորձառութիւնն է որ մեր քնաթաններին մէջ մեղի կը ներկայացնէ, — «Քրիստոսի հետ խաչը ելայ. եւ ալ կենդանի եմ չէ թէ ես՝ հապա Քրիստոս կենդանի է իմ մէջս։» Պօղոսի մեղսալից անձը, «մեղաց մարդը,» մեռած էր, եւ Քրիստոս իր Հոգիովը կը քնակէր անոր սրտին մէջ։ Քրիստոսի Հոգին Աստուծոյ Հոգին է։ Միեւնոյն Հոգին կը քնակի Քրիստոսի մէջ ու Քրիստոնէին մէջ։ Կենսական միութեան քուն կապը այդ է։ Քրիստոս իր Հոգիովը ներկայ է այն մարդուն սրտին մէջ որ մեղքին համար մեռած է։ Քրիստոս կը գործէ հոն, Քրիստոս կ'որոշէ, Քրիստոս կը կառավարէ ամէն բան։ Հաւատացելոյն մէջ Քրիստոսի միտքը կայ, Քրիստոսի սիրտը կը բաբախէ, Քրիստոսի զօրութիւնը կը գործէ։ Երկար ժամանակ մեղայ մէջ ապրող մարդ մը կը տեսնենք որ օր մը դարձի կու գայ։ Այդ օրը անոր մէջ գտնուած հին մարդը կը մեռնի եւ նոր մարդ մը յարութիւն կ'առնէ։ Առաջ նա կը քալէր իր մարմինին ցանկութիւններովը, եւ մարմինին ու միտքին ուզածը կը կատարէր։ Բայց հիմա ուրիշ զօրութիւն մը կը կառավարէ զինք։ Հիմա ան կը խորհի ինչ որ Քրիստոս կը խորհի, կը զգայ ինչ որ Քրիստոս կը զգայ, եւ կը կամենայ ինչ որ Քրիստոս կը կամենայ։ Քրիստոսի Հոգին անոր բոլոր էութիւնը կը կառավարէ։ Վասն որոյ ա՛լ մարմինը մեռած է մեղքի համար, ու հոգին կենդանի է արդարութեան համար։ Առաջ կռիւ կը հանէր, հիմա խաղաղութիւն կ'ընէ։ Առաջ կը սուէր, հիմա ճշմարտութիւնը կը խօսի։ Առաջ կ'անիծէր, հիմա կ'օրհնէ։ Առաջ կը հայհոյէր, հիմա աղօթք կ'ընէ։ Առաջ կը գողնար, հիմա բարիք կ'ընէ։ Առաջ կ'ատէր, հիմա կը սիրէ։ Առաջ չատ անգամ տրտում էր, հիմա միշտ երջանիկ է։ Եւ ի՛նչ է այդ մեծ փոխոխութեան գաղտնիքը։ Մարդը Քրիստոսի հետ կենսական միութիւն ունեցած է, Քրիստոսի հետ մեռած է, Քրիստոսի հետ յարութիւն առած է։ Քրիստոս կենդանի է անոր մէջ։

2. Հաւատացեալին ֆիզիքական յարութիւնը Քրիստոսէ հէպ։ Այդ կենսական միութեամբ հաւատացեալը մասնակից կ'ըլլայ նաեւ իր Տէրոջ ֆիզիքական յարութեանը։ Քրիստոսի ֆիզիքական յարութիւնը իր մէջը կը պարունակէր հաւատացելոյն ֆիզիքական յարութիւնը։ Քրիստոս յարեաւ ի մեռելոց, հաւատացեալն ալ պիտի յառնէ ի մեռելոց։ «Առջի պտուղը Քրիստոս, ետքը Քրիստոսին՝ իր գալուստին։» Յարուցեալ Քրիստոսը երախայրիքն է, յարուցեալ սուրբերը հունձքը պիտի ըլլան։ Յարուցեալ Քրիստոսը իբր առջի պտուղը յարուցեալոց մեծ հունձքին առհաւատչեայ մը եղաւ։ Հաւատացելոց յարութիւնը Քրիստոսի յարութեանը մէջ արդէն գործնականապէս տեղի ունեցած է։ Ով որ Քրիստոսի հետ կը մեռնի եւ անոր հետ նոր կենսօք յարութիւն կ'առնէ, այլեւս մահը անոր համար իր նախկալի նշանակութիւնը կը կորսնցնէ։ Այդպիսին իր մէջը ունի Քրիստոսի կեանքը, յաւիտենական կեանքը, որուն վրայ ֆիզիքական մահը բնաւ ազդեցութիւն չունի։ Մահը անոր այս նիւթական մարմինը կը քայքայէ, բայց Աստուած անոր հոգեւոր մարմին մը պիտի տայ, ինչպէս որ Քրիստոսի տուաւ։ Հաւատացեալը հիմա հոգեղէն մարդուն կերպարանքը հագեր է զոր մահուան ատենը պիտի մերկանայ։ Բայց քանի որ նա Քրիստոսի հետ կենսական միութիւն ունի, պիտի հագնի երկնաւորին կերպարանքը, — Քրիստոսի հոգեւոր մարմինը։

Արդ, ով հաւատացեալ, որ Քրիստոսի հետ կենսական միութիւն ունիս, դուն քնաւ վախնալու տեղի չունիս։ Ճեղի կ'աւետեմ թէ քու Փրկչիդ յարութեանը մէջ քու յարութիւնդ գործնականապէս կատարուած է։ Երբ քու կարգդ գայ այս մահկանացու մարմինէն մերկանալու, անվախութեամբ մերկացիր անկէ, քանզի Աստուած՝ քու երկնաւոր Հայրդ Քրիստոսի յարութեամբը քեղի նոր հանդերձ մը՝ հոգեւոր մարմին մը՝ պատրաստած է։ Երբ զայդ մերկանաս, զայն պիտի հագնիս։ Ա՛հ, բարեկամներս, «Թէ որ Յիսուսը մեռելներէն յարուցանողին Հոգին ձեր մէջը քնակած է, ալ անիկա որ Քրիստոսը մեռելներէն յարուց, պիտի կենդանացնէ ձեր մահկանացու մարմինները իր Հոգիովը որ ձեր մէջը կը քնակի։» Բայց ասկէ աւելին կայ։

3. Հաւատացեալին փառաւորումը Քրիստոսէ հէպ։ Քրիստոս յարութիւն առնելէն քանի մը շաբաթ ետքը համբարձաւ եւ իր փառքը մտաւ։ Այն մարդը որ հաւատքով փառաւորեալ Քրիստոսին հետ կենսական միութիւն ունի, վերջապէս անոր փառքին ալ պիտի մասնակցի։ Պօղոս կողոսացւոց կը գրէ, «Ինչու որ դուք մեռաք, ու ձեր կեանքը պահուած է Աստուծոյ քովը Քրիստոսի հետ։ Երբոր Քրիստոս մեր կեանքը յայտնուի, ան ատենը դուք ալ անոր հետ փառքով պիտի յայտնուիք։» Ա՛հ, ո՞վ կրնայ երեւակայել այն եռանաւէտ վիճակը, որուն մէջ Յիսուս իր համբարձմանէն վերջը մտաւ։ Մենք քնաւ չենք գիտեր թէ ի՛նչ է այն մեծ փառքը որով Յիսուս հիմա փառաւորուած է։ Այդ փառքին գաղափարը երբեք մարդկային մտքի մէջ ինկած չէ։ Մենք ալ «տակաւին յայտնի չէ թէ ինչ պիտի ըլլանք. բայց գիտենք որ երբ անիկա յայտնուի, անոր պէս պիտի ըլլանք. վասն զի զանիկա պիտի տեսնենք՝ ինչպէս որ է։» Աստուած իր բոլոր օրդինները երկնային փառքին մէջ պիտի մտցնէ։ Առաջ Յիսուս մտաւ հոն, վերջը իր եղբայրները պիտի մտնեն։ Ամէն ով որ Քրիստոսի հետ կենսական միութեամբ միացած է, անոր փառակից պիտի ըլլայ։ Երանի՛ քեզ, ով հաւատացեալ, որ քու Փրկչիդ երկնային երանութեան փառաց պիտի մասնակցիս, փառք մը՝ զոր մարդկային միտք երբեք կարող չէ երեւակայել։ Ով փառաւորեալ Քրիստոս, տուր որ ասկէ բաժնուելէ առաջ՝ ամէն մէկս որոշակի զգանք թէ քեզի հետ կենսական միութիւն ունինք։

Լոռէնս, Մաս. Ե. Գ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ԱԽԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾՆ, ԷՕՏԷՄԻՇ

Էօտէմիշ, Զմիւռնիայէն երկաթուղիով 5 ժամ հեռի, դէպ ի արեւելք, Այտընի նահանգին գայմագամանիստ կարեւոր քաղաքներէն մէկն է։ Լեռներու բոլորակաձեւ կարգով մը չրջապատուած՝ դաշտային դիրք մը ունի։ Կլիման առողջարար է։

Նշանաւոր են քաղաքէն երեք ժամ հեռի կեղճէ-կ եւ Պօչ փոչ իրենց պաղ ջրով, զով օդովն ու սքանչելի տեսարաններուն, ուր Զմիւռնիոյ միսիոնարներ ամրան արձակուրդներուն կու գան կազդուրուիլ ու վայելել իրենց պարապոյ ժամերն։

Քաղաքին բնակչութիւնը կազմուած է 3,000 Թուրք, 500 Յոյն եւ 250 Հայ տներէ։ Հայեր Պարսկաստանէն գաղթած ըլլալ կը թուին, ինչպէս որ կ'ապացուցուի գերեզմանաքարերու արձանագրութիւններէն եւ տարէց կիներէ ոմանց Պարսկահայերէն գործածելէն։

Աւետարանականներն են ընդ ամէնը քսանըմէկ հոգի, տասնըմէկը եկեղեցւոյ անդամ։ Ունին մեծկակ երիցատուն մը, աղօթատուղի մը, դպրոց մը իր ուրոյն ուսուցչովը ու մանկապարտէզ մը որ տարի մը առաջ բացուեցաւ։ Թէպէտ սակաւաթիւ են, բազմանդամ ժողովրդեան մը յատուկ բոլոր առաւելութիւններն ու դիւրութիւնները կը վայելեն Էօտէմիշի Աւետարանականներն։ Մինչեւ մօտ ժամանակներս, իրենց հարկաւոր չէնքը վարձելու համար տարեկան 25 ոսկի կը վճարուէր։ Բայց ուրախալի է որ այժմու քարոզիչին չանքերուն չնորհիւ ուներցան 250 ոսկի արժողութեամբ իրենց սեպհական չէնք մը։ Դպրոցը կարեւոր օժանդակ մը եղած է տեղւոյն գործին։ Աշակերտներն, թուով 15, ամբողջովին Լուսաւորչականներէ կը բաղկանան։

Հոս Աւետարանի գործն իր սկզբնաւորութիւնն ունեցած է իբր 25 տարի առաջ Յանօթ միսիոնար Մր. Պօչնի ձեռամբ։ Մէկ քանի տարի կրօնական հալածանքներու եւ քարոզիչներու անյարատեւութեան պատճառով անյուսալի ու անխոստմնալի վիճակ մը ստանալէ վերջ՝ իր որոշ գոյութիւնն առած կ'ըլլայ արդէն, երբ հանգուցեալ Պատ. Գայիոս Քէմալեան պաշտօնի կը կոչուի, ու երկու տարի իբրեւ ուսուցիչ եւ քարոզիչ պաշտօնավարելէ վերջ կը հրաժարի եւ իրեն յաջորդ կ'ունենայ Պատ. Յարութիւն Ձինիչեան։ Այժմու քարոզիչն է Պատ. Քարմի Յովսէփեան, բնիկ կեսարացի, որ իր պաշտօնին արժանավայել գործունէութեամբ մը կ'աշխատի ժողովրդեան հոգեւոր, երբեմն ալ իմացական յառաջդիմութեան համար։

Եկեղեցին տաքարիւն, ընկերասէր անդամներէ կը բաղկանայ։ Մասնաւոր յարգանք ու սէր կը տածեն այն ամենուն որ իրենց հետ միեւնոյն Քիստոսը կը դաւանին ու կը պաշտեն, ինչ որ կը վկայեն բոլոր այն անձինք որ գործի բերմամբ ժամանակի մը համար քաղաքը բնակութիւն հաստատած են։ Եւ այս ինծի պատշաճօրէն կը յիշեցնէ առաքելական դարն, երբ Քրիստոնեաներ եղբայրակցութեան առաւել սերտ կապերով միացած կը զգային զիրենք քան այժմ Աւետարանականներէն չատեր։ Արժան է հոս յիշատակել իրենց մէկ բարեմասնութիւնը, առատաձեռնութիւնը, որով սիրակամ կը մասնակցին լիառատ հոգեւոր տուրքերու ու նուէրներու, եւ ասով հետեւելի բարի օրինակ մը կ'ընծայեն անոնց որ կը թերանան այս մասին մեծապէս։ Մտաւորապէս իրենք զարգացեալ ժողովուրդ մը կը ներկայանան հոս Աւետարականները։ Աստուծոյ Խօսքն անուղղակի կերպով կարեւոր դեր մը կատարած է այս մասին, հետամուտ ընելով զանոնք սորվիլ ինչ որ կարեւոր է մարդուն իբրեւ բանական ու իմացական էակ։

Ցաւալի է որ Լուսաւորչական եղբարք հոս բոլորովին հեռու են բարոյապէս ու իմացապէս նախանձելի վիճակ մը ունենալէ։ Գաւառային ժողովուրդներէ աւելի սիրահար նորաձեւութեան եւ հոգածու իրենց արդուզարդին՝ անփոյթ ու անհոգ գտնուած են իրենց հոգին ու միտքն եւս զեղազարդելու։ Կտակային հաստութաբեր կալուածներէն չեն կրցած ըստ արժանւոյն օգտուիլ, եւ մղում մը տալով իրենց դպրոցներուն բարեկիրթ ու զարգացեալ սերունդ մը պատրաստել, ինչ որ իրենք եւս կը խոստովանին ցաւով։

Այրեցութիւնը մեծ սաստկութեամբ ժողովրդեան ամէն խաւերուն մէջ ծաւալ ու ճարակ գտած է մեծապէս, որուն իբրեւ անխուսափելի հետեւանք տարեկան 8–10 մահաւոր դէպքեր անպակաս են միշտ։

Ընկերութիւն մը կազմակերպուած է զինեմոլութեան դէմ պայքարելու նպատակաւ, բայց ցաւալի է ըսել թէ ապարդիւն եղած են իր ջանքերն մինչեւ ցարդ։

Էօտէմիշցի Աւետարանականին համար քաղցր է յուսալ թէ աղնիւ ընթերցողը պիտի չզլանայ աղօթել տեղւոյս Աւետարանական գործին համար, խնդրելով չնորհք, զօրութիւն, եւ ջանքերու պսակում ու արդիւնաւորում։

Զմիւռնիա Կ. Ե. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

ԵՓՐԱՏ ԴՈԼԷՁ

Հեռաւոր քաղաքներու մէջ ապրող բարեկամներու փափաքին համաձայն կու գամ մի քանի տեղեկութիւն հաղորդել Խարբերդու մէջ կառուցուած կրթական այս բարձր հաստատութեանը վրայ։ Եփրատ Գոլէճ իւր մէջ ապրող, ինքնամփոփ, հաստատութիւն մ'եղած է սկիզբէն ի վեր։ Պերճանք, փայլուն-նութիւն, մեծութիւն չսիրեր։ Հանդարտ կը հոսի համանուն գետին նման, կ'ոռոգէ ու կը ջրէ իւր եզերքները եւ քովի դաշտերը։ Ամէն տարի զգալի կերպով կը զարգանայ եւ կը մեծնայ իւր աղդեցութիւնը։

Շէնքերը. Գոլէճը քաղաքին արեւմտեան կողմը հովասուն բլրակի մը վրայ կառուցուած է։ Հսկայ ու բարձրադիր է։ Մէզրէի ճամբով քաղաքը մտնողները առաջին անգամ պիտի տեսնեն միսիոնարական եւ կրթական այս փառաւոր հաստատութիւնները։ Գոլէճին սրահները հոյակապ, լայնանիստ եւ կոկիկ են։ Դասարանները մաքուր, առողջապահիկ եւ ընդարձակ։ Աղջկանց գոլէճի հին չէնքին տեղը կը բարձրանայ այժմ հինգ յարկով հսկայ չէնք մը։ Գոլէճին նախագահն, Տր. Կէյթս, որչափ ներողութիւն կրած է այս չէնքերու վերաշինութեանը համար։ Աստուծոյ կամքովը վերջապէս Տր. Կէյթս հասաւ իւր մեծ փափաքին։ Մէկ տարուան մէջ չինեց աղջկանց գոլէճը։ Ամէն մարդ հիացմամբ կը յիշէ անոր աշխատութիւնները։ Գիշեր զուն չուներ, ցորեկներ ալ հանդիստ բնաւ նշանակութիւն չուներ իրեն։ Սենեակէ սենեակ, չէնքէ չէնք կը վազէր, կը հրամայէր հոս գործ մը, հոն ուրիշ գործ մը ինք իւր ձեռքովը կը տեսնար որ ըլլայ թէ չուտ հասնի իւր բարի նպատակին։ Ինչ մեծ եղաւ իւր եւ ամբողջ ժողովրդին ուրախութիւնը, երբ անցեալներ կատարուեցաւ այդ նորակերտ չէնքին նուէրման հանդէսը։ Խուռն բազմութիւն մը լեցուած էին նորահաստատ դոլէճին մէջ։ Հանդէսին մէջ փրոֆ. Խաչատուր Էֆ. Նահիկեան չատ յստակ ու որոշ կերպով բաղդատեց 40 տարի առաջ եղած իգական սեռին զարգացումը եւ այսօրուան զարգացումը։ «Քառասուն տարի առաջ Հիւսէյնիկի մէջ մէկ աղջիկ կար որ կարդալ գիտէր, իսկ հիմա Խարբերդի, Մէզրէի եւ Հիւսէյնիկի մէջ 1,713 աղջիկ ուսանողներ կը գտնուին։ Ժողովրդեան կրթութեան վճարած ծախուց տեսակէտէն նայելով, այն տանն միսիոնարը մէկ երկու բացառութեամբ բոլոր ուսանողուհիներ ձրի կը կրթէին, իսկ այսօր Խարբերդի, Մէզրէի եւ Հիւսէյնիկի մէջ աղջկանց դաստիարակութեանը համար կը վճարուի դրեթէ 540 ոսկի։ Դաստիարակութեան վարիչներն ալ չատ լաւ ըմբռնած են մեր աղջկանց արժէքը։ Միսիոնարք նախ իրր աղջկանց դպրոց գործածեցին ախոռի մը մէկ անկիւնը. երբ հասկցան աղջկանց արժէքը, դրին այդ չէնքին վերի յարկին մէջ եւ երբ լման հասկցան մեր աղջկանց զարգացման ոգին, տուին մեզի եւ աղջիկներուն այս պատուական չէնքը։» Ցարգելի փրոֆէսորը չարունակեց այսպէս գործնական կարգ մը իրողութիւններ յառաջ բերելով։ Ապա Ամերիկեան հիւպատոսը, Փրոֆ. Նորթըն, թարգմանով խօսեցաւ չէնքին գեղեցկութեանը եւ կրթութեան վարիչներու անձնուիրութեանը վրայ։ Այս փառաւոր չէնքին ճիշդ առջեւը չինուեցաւ նաեւ ընդարձակ մանկապարտէզի դպրոց մը։ Միս փէյթ, նորեկ մանկավարժուհին, արդի մանկավարժական դրութեամբ պիտի սկսի կրթել պզտիկները։ Մեծ յոյս ունինք թէ այդ բոլոր աշխատութիւնք պիտի յաջողին։ Երկսեռ դոլէճներու չորս կողմերը ընդարձակ դաստիարակներ չինուած են տղոց մարմնամարզի եւ աղջկանց զբօսանքի համար։ Մասնաւոր խնամք կը տարուի ուսանողաց մէջ խաղի մրցումը արծարծելու։ Այս տարի գիշերօթիկ ուսանողաց յատուկ ննջարաններու հակայ չէնք մը բարձրացաւ։ Ննջարաններ Եւրոպական ոճով չինուած, հանգստաւէտ, հովասուն եւ առողջապահիկ են։ Այսքան տարիներու մէջ գիշերօթիկ աշակերտաց մէջ մահ պատահած չէ։ Ուրախութեամբ կը լսենք թէ մի քանի չաբաթներ վերջ հոս պիտի հասնի Ամերիկացի ճարտար բժիշկ մը։ Սա պիտի նայի գոլէճի ուսանողաց առողջութեանը եւ կարգ մը դասեր պիտի աւանդէ դպրոցին մէջ։ Վեր. Տր. Կէյթս ամէն ջանք ու աշխատութիւն կը թափէ՝ ուսանողները աւելի երջանիկ եւ առողջ պահելու համար։ Որչափ չատ անգամ երբ ուսանող մը աղքատ է եւ իւր պէտքերը հայթայթել անկարող է, ինք իւր քսակէն կ'օգնէ անոնց։

Ուսման ծրագիրը. Գոլէճին նպատակը եղած է պատրաստել ժամանակին յարմար բանիբուն, կրթեալ երիտասարդներ։ Այս վեմի նպատակին մէջ մինչեւ այսօր չատ յաջող գտնուած է։ Քսաներկու կարգ չրջանաւարտ հանած է։ Ասոնցմէ չատերը նշանաւոր հովիւներ եղած են. իսկ չատերն ալ են փրոֆէսորներ, ուսուցիչներ, վաճառականներ, փաստաբաններ, երկրաչափներ, բժիշկներ, պատուաւոր պաշտօնեաներ, գրագէտ–բանաստեղծներ։ Գոլէճին չրջանաւարտները, ուր որ գացած են, միշտ պատիւ բերած են հաստատութեանը։ Ասոնցմէ չատերը Եւրոպական եւ Ամերիկեան համալսարաններու մէջ առաջնակարգ դիրքեր գրաւած են։ Եթէ պատշաճ ըլլար, պիտի յիշէի անոնց անուններն։ Դպրոցի ընթացքին մէջ կարեւորութիւն կը տրուի դիտութեանց, ինչպէս նաեւ

Թուրքերէն, Հայերէն, Անգլիերէն եւ Ֆրանսերէն լեզուներու։ Գոլէճին մէջ կը գտնուին նչանաւոր դրիչներ եւ խորհող մտքեր։ Սակայն աւա՛ղ որ ասոնք հրապարակ նետուիլ չեն սիրեր։ Ինչպէս յառաջաբանիս մէջ յիշեցի, իրենք իրենց մէջ ապրող մարդեր են։ Շատ մը Եւրոպացի այցելուներ հիացմամբ կը խօսին Եփրատի ուսանողաց հմտութեանը եւ ճարպիկութեանը վրայ։ Գիտութեան ճիւղին մեծ վարպետը, Փրոֆ. Նահիկեան, իր ճիւղին մէջ չատ զարգացեալ է։ Իր դասախօսութիւնք հմտալից, կուռ եւ դիւրահասկնալի են։ Փրոֆ. Ն. Թէնէքէճեան, պատմագէտ ուսուցիչը, չատ լաւ գիտէ մարդել ուսանողները պատմութեան եւ իմաստասիրութեան մէջ։ Եփրատ Գոլէճի ուսուցիչք եւ ուսանողք արտաքին փայլէն աւելի ներքինին ոյժ կու տան։ Զուներն պերճանք, պնոյն ու պոպոճն ալ ծաղրելի բաներ են իրենց։ Աչխատութեան հարազատ զաւակներ են։ Գոլէճը կը տանայ Հայերէն օրաթերթեր, չաբաթաթերթեր, հանդէսներ, Թուրքերէն եւ Անգլ. թերթեր։ Ունի բաւական ճոխ գրադարան մը։ Դպրոցի ընթացքին մէջ կանոնաւորապէս տեղի կ'ունենան բանախօսութիւններ, վիճաբանութիւններ եւ հառաչոսութիւններ։ Դալ տարուան համար հիմակուընէ կը պատրաստուի ուսմանց աւելի զարգացեալ ու ճոխ ծրագիր մը։ Դպրոցի ամենամեծ նպատակն է կրթել եւ մարդել մտքերը եւ մանաւանդ պատրաստել ասոնք նկարագրի տէր, բնչոպէնայ երիտասարդներ։ Ասոր համար գոլէճին մէջ ամէն չորեքչաբթի ժողովներ ունին։ Կիրակնօրեայ դասերուն չատ հոգ կը տարուի։ Սուրբ Գրոց դասեր կանոնաւորապէս կ'աւանդուին։ Ե. Ք. Ընկերակցութիւնը, Գինեհատից Ընկերութիւնը, եւ Աչխատասիրաց Հղբայրակցութիւնը մեծ ծառայութիւններ կը մատուցանեն ուսանողաց։ Գոլէճին վարչական ժողովը, եւ մանաւանդ Ուսուցչական մարմինը, չատ խնամք կը տանի ուսանողաց հոգեկան վիճակին։ Անցեալ ձմեռ մեծ արթնութիւն կար աչակերտաց մէջ։ Շատեր նուիրեցին իրենց անձերը Աւետարան քարոզելու համար։ Բրիստոնէութիւն ճչմարիտ կրթութեամբ, ահա այս եղած է գոլէճին կէտ նպատակին։

Ծախէք։ Նոր ծրագրի համաձայն դիշերօթիկ ամէն ուսանող ճաչի համար պիտի վճարէ տարեկան 5 Օսմ. ոսկի։ Սինեակի, մահճակալի, բաղնիքի, եւն. ծախուց համար 1 Օսմ. ոսկի։ Դաստիարակութեան համար տարեկան 2 Օսմ. ոսկի։ Երկքը միանդամայն 8 Օսմ. ոսկիի կը հասնի։ Գրքի, հանդերձի, եւն. ծախուց համար ալ թող 4 Օսմ. ոսկի ծախսուի, այն ատեն ուսանող մը չատ հանդիստ կերպով կրնայ ապրիլ միայն 12 Օսմ. ոսկիի պզտիկ գումարով մը։ Ոեւէ դպրոցէ աւելի ածան եւ դիւրամատչելի է։ Փրոֆէսորք եւ ուսուցիչք մեծապատիւ պատուելիներ կամ անմատչելի էակներ չեն։ Ուսանողաց չատ մօտ ապրող, համակրող, դուրգուրացող եւ սիրող անձեր են։ Աղքատ ուսանողաց միչտ ձեռք կ'երկնցնեն եւ կը կրթեն։ Օտար քաղաքներէ հոս եկող ուսանողները զարմանալով կ'ըսէին, «Մենք այսքան գաղափար չունեինք Եփրատ Գոլէճին վրայ։» Այս խոստովանութիւնը ես ալ ըրած եմ, եւ վստահ եմ թէ ամէն անոնք որ չատ լաւ աչքով չեն նայիր դպրոցին՝ վերջը պիտի հասկնան իրենց սխալը։

Գոլէճը իր բոլոր ճիւղերովը ունէր անցեալ տարի 2,000ի մօտ ուսանողներ։ Ցունիս 20–27ին ամավերջի քննութիւնք եւ հանդէսներ տեղի ունեցան։ Կրթարանի եւ մանկարանի հանդէսները, երկսեռ վարժարանի ճառախօսութիւնները հիանալի էին։ Ընդհանուր ժողովրդեան համակրանաց արժանի եղաւ դպրոցը իր բոլոր ճիւղերովը։ Վարժարանի ընթացաւարտից տիփլոմաները բաչխելու պատիւը Արարկիրի Գեր. Մուչեղ վարդապետին տրուեցաւ։ Իմաստասէր եւ հեղինակ վարդապետը հմտալից բանախօսութենէ մը վերջ բաչխեց վկայականները։ Ապա վարժարանի տնօրէն, Մկրտիչ էֆ. Որբերեան, կուռ ուղերձով մը քաջալերեց աչակերտները զարգանալու եւ յառաջանալու կեանքի ասպարէզին մէջ։

Ցունիս 26ին ուսանողաց մրցման օրն էր։ Այս տարի որոչ կ'երեւնար մրցման նախանձը։ Շատեր մրցեցան այլեւայլ ճիւղերու մէջ։ Երկսեռ գոլէճին մէջ իբր մրցանակ ծախսուեցաւ մէկ օրուան մէջ գրեթէ 1,000 դահեկան։ Մրցման օրը խոստացուեցան միւս տարուան համար չատ աւելի մրցանակներ։

Ցունիս 27ին վերջին մեծ հանդէսը տեղի ունեցաւ աղջկանց նորակերտ գոլէճի սրահին մէջ։ Խուռն բազմութիւն մը լեցուած էր։ Հանդէսին կը նախագահէր Տր. Կէյթս։ Ներկայ էին չատ մը մեծ մարդեր։ Ամերիկեան հիւպատոսը, քաղաքին կառավարիչը, Մէզրէի կառավարական պաչտօնեաներէն կըրթական պաչտօնեան, կուսակալի օգնականը, Մուչեղ վ., Լատին մեծ կղերականներ, Գերմեն միսիոնարք, եւ այլ ու կանաւոր անձեր։ Շրջանաւարտ պարոնները խօսեցան Թուրքերէն, Հայերէն եւ Անգլիերէն լեզուներով։ Հինգ շրջանաւարտից ճառերուն նիւթերը 19րդ դարին չուրջը կը դառնային։ Իսկ եօթը շրջանաւարտուհիներու ճառերը իրարան սեռի զարգացման եւ կնոջ պարտքերուն չուրջը կը դառնային։ Ճառախօսութիւններէն վերջ Տր. Նորթըն կարճ ուղերձով մը վկայականները բաչխեց։ Ապա բեմ ելաւ Մուչեղ վարդապետ եւ յոյժ գեղեցիկ բանախօսութիւն մը ըրաւ շրջանաւարտ պարոններուն եւ օրիորդներուն։ Հանդէսէն վերջ բոլոր հիւրերը պատուասիրուեցան։ Բոլոր հանդիսականք գոհ սրտով մեկնեցան։

Խմբագրդ Ա. Ս. ԵՐԷՑԵԱՆ

ՉԱԽՉԱԽՈՒԱԾ ԿԵԱՆՔ ՄԸ

Երիտասարդի մը չախչախուած կեանքն է որ կը ներչնչէ այս տողերը գրելու։

Դադաղ մը կ'ընթանայ յամրընթաց։ Մեռեալը ապրողներու քայլերովը կ'երթայ երկրաւոր վերջին օթեւանին մէջ հանդչելու։ Դադաղին սեւ ծածկոյթը մեռեալին փարած՝ անոր կմախացեալ մարմինը կ'ուրուագծէ դիտող աչքերու։ Ուռոյց մը ուչադրաւ չեչտով եւ անսովոր կերպով վեր կը ցցուի գմբեթաձեւ մեռեալին կուրծքին վարի դին։ Ահա այդ էր հէք երիտասարդին կեանքի վերջակէտը, զոր աբբէյ-Ռիւնը տեղաւորած էր ահաւոր երեւոյթով մը։ Ինչ որ կ'ազդէր, կը չլատէր ու կ'արիւնոտէր յուշարկաւորներու սիրտը՝ կարիճ երիտասարդի մը կանխահաս մահն էր, որ ինքն իսկ իր ձեռքով փութացուցած էր եւ իր եռուէն կը թողուր երկրաւոր յոյսէ զուրկ եւ խնամքի կարօտ երեք որբեր եւ նորատի այրի մը։

Չեմ դիտեր թէ Արարիչը ֆիզիքական եւ հոգեկան ինչ լաւագոյն ձիրքեր չնորհել պէտք էր որ զացած ըլլար չալղըճը Մկրէն։ Պարթեւ հասակ մը, առողջ կազմուածք, վայելուչ եւ հրապուրիչ դէմք, արի եւ վճռանձն սիրտ, քաղցր եւ ազնիւ բնաւորութիւն միացած էին զայն յորինելու։ Ո՛ր երիտասարդը չպիտի ուզէր ունենալ ասոնք։ Նա օժտուած էր այդ ամէնով ի ծնէ։ Եւ ինչ կը կարծէք։ Միթէ բաւ չէին այս ձիրքեր ուրիչ չատերու պէս զանի ընկերականութեան օգտատիրոջ անձ մը ընելու։ Միթէ անոր սոսկ անուշ ձայնը չէր յարմարցներ զանի փառաբանութիւն երգող ժամատուց մը կամ պատարագիչ քահանայ մ'ըլլալու եւ իր յուզիչ երգեցողութիւններով երկիւղած հրեշտակներ սրտին մէջ երկնային սէրը վառելու եւ անոնց խորհուրդները եկեղեցւոյ դմբեթէն վեր Աստուծոյ առաջնորդելու։ Ո՛վ պիտի սպնդէ թէ կարելի չէր այս, բայց նա հրիտասարդութեան օտար կեանք մը ապրեցաւ։ Աբբեցութիւնը անոր բոլոր ձիրքերը եղծեց, ուրեց եւ նուիրականին համար անպիտան ըրաւ։

Չեմ դիտեր ո՛ր անմիտ թէ անուիրտ բարեկամ, սեւ ու չարագուչակ օր մը, անոր ձայնին մէջ յաւագոյն երգիչը դտնելով՝ անոր կեանքի առաջին քայլերը առաջնորդած է չալղըճիութեան, ուր իր կեանքի տխուր վախճանը եւ վաղահաս գերեզմանը կը սպասէր, ուսկի խոյս տալ կամ հետ դառնալ բնաւ մտաբերած չէր։ Չալղըճը ըլլալ, կը հասկնա՞ք ինչ կը նչանակէ։ Գտնուիլ Հերովդեական խանճոյքներու մէջ՝ ուր չատ հեղ Հերովդիային աղջիկը կը խաղայ, արբեցողներու դասակարգին ընկերակցիլ, անոնց ըմպելիով զարթած ու զրգռուած անսուրբ զգացումները եւ կիրքերը հրահրող եւ փայփայող խաղեր ու չարդիներ երգել, վերջապէս աղտոտ բարքերու չիուել եւ անոնց պէս աղտոտիլ։

Ահա չալղըճիներու կեանքի բաժինը։ Կեանքի սպառնացող ախտը հէք երիտասարդին մէջ զարդանալէ չեռոյ անտակ կեանքի դինովութինէն սթափած էր թէեւ, բայց ժամանակը անցած էր։ Հառաչանքներու հոսանք մը դուրս կը յորդէր սրտի խորերէն, բայց այլեւս կեանքը կորսուած էր, եւ ինքն ալ կը հասկնար զայդ, լացաւ մանուկի մը պէս յիմարութեամբ վերաբերուած էր իր կեանքին հետ։ Ետ կերպով կը զգար ինքն իր յանցաւորութիւնը։ դէպ ի վեր՝ Աստուծոյ նայելու ամչցողի մը երեւոյթն ունէր։ Հէք երիտասարդ, իզէ թէ իր անառակ որդին զբեղ ընդունած ըլլար երկնաւոր Հայրը։ Լացով խոստացաւ երիտասարդներու որ իր վախճանը դիտելով ետ դառնան այն ճամբէն ուր քայել սկսած են, եւ կը յանձնարարէր այլոց ալ որ իր այս տխուր վախճանը երիտասարդներու զգուշութեան համար պատմուի։ Բայց, ախտո՛ս, որ մարդիկ ոչխարներու պէս են։ չատ հեղ կը տեսնեն իրենց ընկերներու գայլերու ժանիքներով յօշոտուիլը եւ ազատելու համար խոյս չեն տար։ կը դանդաղին հոն՝ իրենց կարդին իրենք ալ յօշոտուելու։ Խեղճ մարդկութիւն այսպիսի ժամերու մէջ վայրկենական տպաւորութեամբ մը կ'ազդուի, կը սթափի, կը մտածէ եւ կ'որոչէ, բայց ամէն բան կը մոռցուի, երբ այս ամէնը ազդող մեռեալը գերեզման կ'իջնէ։

Ե՜հ, ո՛րչափ սիրելի ղոհեր տուաւ հէք մարդկութիւնն արբեցութեան դիւին եւ չեմ դիտեր թէ ո՛րքան ալ դեռ տալէ վերջն է որ պիտի ազատի արբեցութեան տխուր հետեւանքներէն։

Խմբագրդ ՌՇՈՒՐ

Ինուս-Բ-ի «Լիլիած» ժողովարանին նորոգութեան համար ընդունուեցաւ դարձեալ, Պաղտասար Գալայճեանէ, Լ՝ 1, 10 դահ.։

Ե. Ռ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՑ ԱՂՕՐԿԻ ԺՈՂՈՎ

Պայազը Հասւսի մատրան մէջ ժամը 7ին (Ը. Թ.)։ Նիւթ՝ Դաւ. Ժ. 7։

Իւսկիւտարի Ժողովարանին սրահին մէջ ժամը 6ին (Ը. Թ.)։

ՀԱՆԴԷՍ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մէքլէնպուրկ Շվէրինի Եօան Ալպրէխթ դուքսը եւ դքսուհին երկուշաբթի առաւօտ մայրաքաղաքս ժամանեցին։ Դուքսը տէրող մեծ–դքսին հօրեղբայրն է եւ անոր անչափահաս տարիքին մէջ խնամակալի պաշտօն վարեց, վասն զի անոր երեց եղբայրը մեծ–դքսութեան ժառանգական բոլոր իրաւունքներէն հրաժարած էր թէ՛ իր եւ թէ՛ իր սերունդին անուամբ եւ Հռոմէական կաթոլիկ եղած։ Մէքլէնպուրկ Շվէրին 600,000 բնակիչ ունի, եւ մինչեւ որ երիտասարդ մեծ–դուքսը որդի մը ունենայ, Եօան Ալպրէխթ դուքսը գահաժառանգ կը մնայ։ Դուքսը եւ դքսուհին մայրաքաղաքիս չահեկան տեղերն այցելեցին եւ երեքշաբթի կէսօրէն ետքը պալատ առաջնորդուեցան Վեհ. Սուլթանի անձնական սպայակոյտին պետ միւշիր Շաքիր փաշայի ընկերակցութեամբ, եւ պատիւ ունեցան ներկայանալ Ն. Կ. Վեհափառութեան, որու հետ յետոյ նաեւ ճաշեցին։ Սեղանին ներկայ էին Մեծ Եպարքոսը, նախարարները, դքսին հետեւորդները, Գերմանական դեսպանատան գործակատարը եւ դեսպանատան պաշտօնեաներէն ոմանք։ Վեհ. Սուլթանը դքսին շնորհեց ականակուռ Օսմանիէ պատուանշան եւ դքսուհիին ականակուռ Շէֆաքաթ։

Ալեքսանտր մեծ–դուքսը Ռուինէլավ նաւով կիրակի Սամսոն հասաւ եւ երկուշաբթի անտի մեկնեցաւ։ Ցետոյ այցելեց Սինոպ եւ չորեքշաբթի հասաւ Կիրասոն։ Ջարը հեռագրով Վեհ. Սուլթանին չնորհակալութիւն յայտնեց այն պատիւներուն համար որոնք մեծ–դքսին տրուեցան մայրաքաղաքիս մէջ։

Մեծ ցաւով կը ծանուցանենք Բոպէրթ Գուլէմի նախորդ փոխ տնօրէն Տր. Ալպէրթ Լոնկի մահը։ Տր. Լոնկ իր դէպ ի Լիվերփուլ ուղեւորութեան առաջին մասին մէջ կարծես քիչ մը աղէկցաւ, բայց յետոյ աւելի տկարացաւ, եւ երբ Լիվերփուլ հասաւ՝ փոխադրուեցաւ հիւանդանոց մը ուր մեռաւ։ Հանգուցեալին մարմնոյ կեանքը, անչահախնդրութիւնը եւ գործօն բարերարութիւնը, ազնիւ հրիտոնէական հաւատքը եւ առաջնակարգ հմտութիւնը սիրելի ըրին զայն հազարաւորներու, որոնց մէջ ապրեցաւ Ա–րեւելքի մէջ։

Սէրվէր քաղաքական ոճով կը խօսի մայրաքաղաքիս առողջապահական վիճակին վրայ, եւ կը հաղորդէ մէկ քանին այն միջոցներէն որոնք ձեռք առնուած են, որպէս զի քաղաքը պաշտպանուի օտար երկրէ եկող համաճարակ ախտերու դէմ։ Այս տնօրինութիւններէն մին է պահանջել որ Եգիպտոսէ եկող նաւեր եւ մօտակայ նաւահանգիստներու միջեւ բանող փոքր նաւեր քարափ չհանդիպին, այլ խարխանիշներու քով կենան, որպէս զի ցամաք չկրնան ելլել առնէտները, որոնցմով յաճախ ախտը կը տարածուի։ Քարափին վրայ ալ չէնք մը կը չինուի, ուր պիտի հականեխուին վարակուած նաւահանգիստներէ եկած ուղեւորներու գոյքերը եւ բերուած ապրանքները։ Մայրաքաղաքիս մէջ միջոցներ ձեռք առնուած են խսուերը եւ ախոռները մաքրելու, եւ փտած պտղի վաճառումը արգիլուած է։ Անգղիացի նշանաւոր մանրէաբան Տր. Պիչ (զոր Թերթերն առաջ սխալմամբ Պախ անուանեցին) չաբաթ մայրաքաղաքս ժամանեց՝ երեք ամիս հոս մնալու պայմանով։ Ուղղակի կայս. պալատ գնաց՝ իր յարգանքները մատուցանել Վեհ. Սուլթանին, եւ կէսօրէն ետքը ներկայ եղաւ Առողջապահական Խորհրդին, որ Քաղաքապետարանին մէջ տեղի ունեցաւ։ Բրատւան փաշայի նախագահութեամբ։ Երեքշաբթի այցելեց Դավագի մաքրանոցը։

Ցունական նոր հիւանդանոցը, որու չինութեան համար տիկին Զարիֆի 2,000,000 ֆրանք նուիրեց, Շիշլի պիտի չինուի Համազդային Անկելանոցին մօտ։ Թերթ մը կ'ըսէ թէ 16,000 քառ. կանգուն տարածութեամբ գետին մը գնուած է հոն։ Ուրիշ մը կ'ըսէ թէ Թաթաւլայի Ցոյն ժողովուրդը նուիրած է գետինը։ Տր. Քանպուրօղլու եւ Զամպաքճեան գեներին հատնած են եւ ճարտարապետ Եանքօ էֆ.ի հետ պիտի պատրաստեն չէնքին յատակագիծը։ Նոր հիւանդանոցը Ցոյն ժողովուրդին զգալի մէկ պակասը պիտի լրացնէ, վասն զի Պալըգլըի հիւանդանոցը բաւական չէ եւ Բերայէ շատ հեռու է։

Ֆրանց Եոզէֆ կայսրը կառքի զոյգ մը ճերմակ ձի ղրկած է Վեհ. Սուլթանին իբրեւ նուէր։ Կիրակի կառախմբով հասան ատոնք հսկողութեամբ Աւստրիոյ արքունիքին սեռնեկապաններէն Զէչէնեի կոմսին։

Հեռագրով հաղորդուեցաւ թէ Պելճիայէ երկաթուղւոյ 10,000 տակառաչափ ձոյղ ղրկուած է նաւով դէպ ի Պէյրութ։ Կ'ըսուի նաեւ թէ մինչեւ հիմա Մէնթէշէի անտառները 100,000 վայտ (թրավէրս) հայթայթած են Հիճազի երկաթուղիին։

Անցեալ ուրբաթ հրդեհ ծագեցաւ Պոլսոյ Ֆաթիհ թաղը, եւ 3 լման ու 25 խանութ այրեցան։ Կ'ըսուի թէ երեք օր տեւող հրդեհ մը Մոխիր գարձուցած է Պէլքեաթ անուն անտառը, որ միակն էր Իզմիրի մօտ մնացած։

Լրագիրները կը հաղորդեն անունները բարձրաստիճան քանի մը սպաներու, որոնք Գերմանիա, Իտալիա, Անգղիա եւ Ամերիկա պիտի ղրկուին, որպէս զի կառավարութեան կողմէ նաւադործարաններու եւ թնդանօթաբաններու եղած յանձնարարութիւններու գործադրութեան հսկեն։

Կայս. Բժշկական վարժարանի այս տարուոյ չրջանաւարտները Վեհ. Սուլթանի գահակալութեան տարեդարձին օրը պիտի ընդունին իրենց վկայականները։

Տարտանէլի գաւառին մէջ գտնուող Պիղայէ կը ծանուցուի սաստիկ հրդեհ մը։ Տեղւոյն Ցունական ամբողջ թաղը այրած է, նաեւ Թրքական թաղին մէկ մասը։ Այրած չէնքերուն թիւն է 800։ Ատոր մէջ հաշուուած են կառավարական պաշտօնատունը եւ երկրագործական դրամատան մասնաճիւղին կեդրոնատեղին։ Նպաստամատոյց յանձնաժողով մը կազմուեցաւ Տարտանէլի մէջ Հըֆզի փաշայի նախագահութեամբ, եւ օրը 2,000 հոգ կը բաշխէ։

Վերջին ողողումներէն Փէրլէփէի շրջակայքներուն ի նպաստ հանգանակութիւն ժողովելու նպատակով հոս եւ Մանասթրի մէջ կազմակերպուած երկու յանձնաժողովները Վեհ. Սուլթանին պատուակալ նախագահութեամբ ակսան իրենց աշխատութիւնները, եւ 5,000 ոսկւոյ արժողութեամբ տոմս պիտի հանեն հրապարակ։

Ցունաստանի արքայական Սմֆէրէլը զբօսանաւը երեքշաբթի Վոսփորէ անցաւ։ Անոր մէջ կը գտնուէր Օլկա թագուհին որ Ռուսիայէ կը վերադառնար։

Մայրաքաղաքիս Ցոյն Թերթերէն մէկուն Աթէնքի թղթակիցը կ'ըսէ թէ անցեալ չորս տարուան մէջ գաղտիարները բոլորովին փոխուեցան Ցունաստանի մէջ, եւ հիմա ընդհանրապէս կ'ըմբռնուի թէ Ցունաստանի բարգաւաճման համար լաւագոյն քաղաքականութիւնն է սերտ բարեկամութիւն մշակել Թուրքիոյ հետ։

Մէ՛ն անցեալ չարթու օր մը ծանոյց թէ Պուլկարիոյ վարչապետ Մ. Դարավէլով նոյն օր Փարիզ պիտի ուղեւորի Պուլկարական նոր փոխառութեան պայմանագրութիւնն ստորագրելու համար, եւ թէ երկու չաբաթէն աւելի ժամանակ պիտի չմնայ Փարիզի մէջ։ —Պուլկարիոյ Սինոդին նախագահ Կղեմէս Մետրապոլիտը անցեալ չարթու մեռաւ ի Սոֆիա։ Բաւական ազդեցիկ մարդ էր եւ 1878ին Պուլկարիոյ Վարչապետ եղաւ։ — Ցեղափոխական յանձնաժողովի նախկին նախագահ Պորիս Սարաֆովի դատը Օգոս. 12ին պիտի սկսի Սոֆիայի մէջ։ Ցիշեալն ամբաստանուած է Պուքրէշի մէջ գործուած երկու սպանութիւններու իբրեւ թելադրիչ։ —Պուլկար թերթ մը կը ծանուցանէ թէ Իշխանապետութեան ներկայացուցիչներէն ոմանք պիտի փոխուին օտար երկիրներու մէջ։ Կառավարութիւնը պիտի ընդունի հրաժարականը Պուքրէշի Պուլկար ներկայացուցիչ Տր. Թոտորովի, որու պիտի յաջորդէ Մ. Կէչով։ Ատոր ալ պիտի յաջորդէ ի Կ. պոլիս Մ. Մարքօ Պալապանով։

Արտաքին գործերու նախարարութեան կողմէ հրատարակուած շրջաբերական մը կը ծանուցանէ թէ, երբ մայրաքաղաքիս եւ գաւառներու մէջ օտարականներ անշարժ ստացուածք գնեն կամ ծախեն, առուծախի գործողութիւններուն համար հարկ է հիւպատոսական վաւերագիր մը, որ վաւերացուած պիտի ըլլայ հպատակութիւններու դիւանին կողմէ։

Մայրաքաղաքէս Արեւելեան եսկաթուղիով մեկնողները Զաթալճայի մէջ եւ Անատոլուի երկաթուղիով մեկնողները Թուզլայի մէջ բժշկական քննութեան կ'ենթարկուին եւ բէկուզընէ սկսեալ։ Մարմարայի եւ Սեւ ծովու նաւահանգիստները գացող նաւերն ալ որոշ տեղեր քառանթինայի կ'ենթարկուին, բայց ոչ աւելի քան 24 ժամ։

Կրօնական եւ ուրիշ ազգային հաստատութիւններու նուիրուած անշարժ կալուածներ պետութեան տուժարներուն մէջ, ինչպէս յայտնի է, մասամբ նոյն հաստատութիւններուն անունով եւ մասամբ ալ բարեյական եւ անգոյ անուններով կ'արձանագրուին։ Հայոց պատրիարքարանի Խառն Ժողովը, նկատելով այս դրութեան անպատեհութիւնները եւ վտանգները, որոշեց հարկաւոր բանակցութիւնները կատարել կառավարական ձեռնհաս պաշտօնարաններուն հետ, որպէս զի մուգաթայի վերածուին այդպիսի կալուածներ։ Բայց միանգամայն շրջաբերականով մը յանձնարարեց մայրաքաղաքիս Թաղական Խորհուրդներուն որ ըստ կարելւոյն ընվէնէ ընդունելի վերածեն զանոնք ու պատուաւոր եւ գաւակաց տէր անձերու վրայ դարձնեն, առանալով նոյն անձերէն նամբ հնարէաթ կոչուած դրութեամբ ապահովագիր մը (որու նմոյշը ղրկեց իւրաքանչիւրին), որպէս զի ապագային մէջ չծագին սեպհականութեան վէճեր։ — Բարեգործ Լազարեանի մահուան հարիւրամեակը կը լրանայ Հոկտեմբերին։ Սբ. Փեթերսպուրկի եկեղեցական խորհուրդը 3,000 րուպլ յատկացուցած է անոր ազգաւոհմին կենսագրութեանը պատրաստութեան, որ յանձնուած է Տ. Մովսէս Վ. Մովսէսեանի։ Դարձեալ, 8,000 րուպլ յատկացուցած է Լազարեան Ճեմարանի մէջ 20 դիւցերօթիկ սան պահելու, այդ սաները ընտրելու իրաւունքը Հայոց կաթողիկոսին Թողլով։ Մոսքուայի Ծխական ժողովն ալ, հանգուցեալին յիշատակն անմահացնելու համար որոշած է երկսեռ վարժարան մը չինել տեղւոյն Հայոց դրամով։ Շինութեան ծախքը 21–25 հազար րուպլ կը հաշուուի։ — Գէորգեան Ճեմարանի եւ Ներսի համալսարանին չրջանաւարտներէն Արշակ Տէր Մեքէլեան (Վ. Փ.) մեռաւ 37 տարեկան։ Հանգուցեալը բազմաթիւ երկասիրութիւններ ունի, կ'ըսուի, Հայ եկեղեցւոյ վրայ, զոր Եւրոպայի ծանօթացուցած է Գերմաներէն հրատարակութիւններով։ — Ապչեցանք ու ցաւեցանք երբ առինք անակնկալ սա լուրը թէ Յովհաննէս աղա Գոնտայեան կիրակի մեռած է իր բնակարանին մէջ ի Պարտիզակ։ Դեռ քանի մը չաբաթ առաջ տեսանք զայն ըստ երեւութին քաջառողջ։ Ոչ միայն իր զաւակները, թոռները եւ ուրիշ ազգականներ, դրացիներ ու եկեղեցին որու կը պատկանէր՝ պիտի տխրին անոր մահուամբ, այլ եւ Թուրքիոյ ամէն կողմերէն հաղարաւորներ, որոնց ծանօթացած ու բարեկամացած էր մայրաքաղաքիս մէջ իր երկարժամանակեայ ընակութեամբ։ Գիտենք թէ իր վչտացեալ ընտանիքին մեր ցաւակցութիւնն յայտնելով՝ բոլոր այդպիսիներու թարգմանը կ'ըլլանք։

ԱՐՏԱՓԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

— Մեծ Բրիտանիա. Բորնուոլի դուքսը եւ դքսուհին անցեալ ուրբաթ վերջ տուին իրենց երկար այցելութեան յԱւստրալիա։ Ինչպէս առաջ պատմեցինք, դացին նախ Աւստրալիոյ բազմամարդ կողմերը, մանաւանդ Մէլպըրն, ուր դուքսը Աւստրալեան առաջին խորհրդարանին բացումը կատարեց, Սիտնէյ եւ Պրիզպէյն քաղաքները։ Ապա դացին Նոր Զելանտա եւ Թասմանիա, յետոյ վերադառնալով Աւստրալիա՝ քանի մը օր մնացին Ատէլէյտ, Հարաւային Աւստրալիոյ գլխաւոր քաղաքը, եւ ի վերջոյ այցելեցին Փըրթ, Արեւմտեան Աւստրալիոյ գլխաւոր քաղաքը։ Այս վերջին քաղաքէն մեկնեցան անոնք, եւ Սուան գետին ճամբով գացին Ֆրիմէնթըլ, որ կը գտնուի անոր բերանը, եւ ապա պաշտօնապէս հրաժեշտ տալով տեղւոյն կառավարչին, քաղաքապետին եւ քաղաքացիներու ամբոխին, մտան իրենց Օֆէյ չոգենաւը եւ ուղեւորեցան դէպ ի Մաւրիչըս։ Այս կղզին մօտակայ քանի մը փոքր կղզիներու հետ մէկտեղ Մեծ Բրիտանիոյ կը վերաբերի եւ 550 մղոն հեռու է Մատակասքարէ դէպ արեւելք։ 380,000 բնակիչ ունի եւ իր գլխաւոր արտածութիւնն է չաքար։ — Զորնքջաբթի երեսփոխ. ժողովը Թագաւորին յանձնարարութեամբ քուէարկեց Լորտ Րոպըրթսի 100,000 Անգղ. ոսկի նուիրել այն ծառայութիւններուն համար, զորոնք Լորտը մատուցց Հարաւային Աֆրիկէի մէջ։ Այս նուէրին հակառակեցան Իրլանտացի եւ Աւրմատական երեսփոխանները։ — Էտուըրտ Թագաւորը կոմսութեան բարձրացուց եղիպտոսի Բրիտանական ներկայացուցիչը, Լորտ Բրոմըր։ — Կիրակի մեռաւ Տըրըմի Անկլիքան եպիսկոպոս Ուէսթքըթ, զոր Սընանտրա կը կոչէ իր ժամանակի ամենէն ուսեալ եպիսկոպոսը։

Գերմանիա. Մաքսային նոր սակացոյցն հրատարակուեցաւ, եւ առաջին արդիւնքն եղաւ գիներու ծանր անկում մը Պերլինի սակարանին մէջ։ Մաքսերն առ հասարակ աւելցած են չատ, մանաւանդ ուտեստի վերաբերեալները, եւ գրեթէ բոլոր թերթերը դառնապէս կը քննադատեն նոր սակացոյցը։ Կը կարծուի թէ մաքսերն այսքան աւելցուած են, որպէս զի Կառավարութիւնը կարող ըլլայ զանոնք զեղչել առեւտրական պայմանագրութիւններու մօտակայ քանակցութիւններուն միջոցին։ Ցայտնի է թէ կայսեր վիճակը է այդպիսի պայմանագիրներ կնքել օտար պետութիւններու հետ երկար պայմանաժամով։ Ուստի կը գուշակուի թէ առաջարկուած սակացոյցը երբեք պիտի չգործադրուի։ Ամէն պարագայի մէջ սակացոյցը պիտի ներկայացուի Դաշնակցային Խորհրդին, որ իր կարգին պիտի յանձնէ զայն Բայխսթակին։ Չկարծուիր թէ այս երկու մարմինները պիտի ընդունին զայն իր արդի վիճակին մէջ։ Աւստրիա–Հունգարիոյ մէջ նոր սակացոյցին հրատարակուիը չատ անյապտոտ ապաւորութիւն գործեց։ Նոյն Ֆրայ Փրէսէ կ'ըսէ, «Աւստրիա-բնակ Գերմանացիներ ինչպէս պիտի դիմանան ինքնին բաւական սաստիկ այն փոթորկին որ յարուցուած է Գերմանիոյ հետ դաշնակցութեան դէմ, եթէ անոր սաստկութիւնը աւելի պիտի մեծնայ մեր մտաւոսկան չահերուն դէմ եղած Գերմանական յարձակումները ետ մղելու անհրաժեշտ հարկին բերմամբ։» Ուրիշ թերթեր կ'ըսեն թէ Գերմանիոյ հետ առեւտրական պայմանագիր կնքել անհնար պիտի ըլլայ, եթէ այս ծանր սակացոյցը գործադրուի։ — Գերմանական կէս յածաւորակը, որով Ֆոն Վալտերսէ կոմսը կը վերադառնայ Գերմանիա, երկուշաբթի կանգ առաւ Ալժէ (Ալժերիա), ուր սիրալիր ընդունելութիւն գտաւ կոմսը եւ ըսաւ թէ Ձինու մէջ ընտիր յարաբերութիւններ ունեցաւ Ֆրանսական որչաւոխմբին հետ։ Չորեքշաբթի կէսօ մեկնեցաւ դէպ ի Բաթից, ուր անոր ընդ առաջ պիտի ելլէր կայսեր Հոյնրիխ եղբօր Հրամանատարութեան տակ գտնուող նաւախումբը։ Կ'ըսուի թէ կայսրը Բրունսվէրկ գացած է այցելելու հարմար իր մայրը, որու վիճակը ծանրացած է։

Հաբաշիոյ Ազբլնէկ պաշբաշը։ Շաբթուան մէջ ծանուցուած Պօէրական յաջողութիւնները ևն հետեւեալները։ Բարեյուսոյ Գլխի գաղթականութեան մէջ Շիվէրի զօրախումբը կառավարութիւն մը բռնեց եւ այրեց։ Երեք Անգղիացի զինուոր սպաննուեցան եւ 18 զինուոր վիրաւորուեցան։ Քրիւգինկէրի զօրախումբը, դարձեալ Բարեյուսոյ Գլխի Գաղթականութեան մէջ, յարձակեցաւ 300 Անգղիացի զօրաց վրայ որոնց կը հրամայէր Բրէպ գնդապետը, եւ յաջողեցաւ խուճապի եւ փախուստի մատնել անոնց ձիերը։ Կռիւը օրն ի բուն տեւեց։ Թեթեւ նաւակորուստն Անգղիացիներուն, որոնք դէպ ի Մօրթիմըր նահանջեցին։ Թրանսվալի մէջ Անգղիական զօրախումբ մը ստուարաթիւ բազմութենէ մը յարձակում կրելով ստիպուեցաւ պարպել զՊրէսմըրստորփ եւ կռուելով նահաւ 16 մղոն հեռու տեղ մը։ Ունեցաւ 10 մեռեալ եւ վիրաւոր եւ քանի մը զինուորներ անյայտ եղան։ Միւս կողմէ Պօէր զօրավար Սփրուլթ սպաննուեցաւ, մինչ կ'աշխատէր երկաթուղւոյ գիծն անցնիլ Վլաքֆոնթէյնի մօտերը, Եօհաննէսպըրկի հարաւային արեւելեան կողմը։ Նոյն տեղին մօտ կէբէթ գնդապետն ալ յանկարծակի յարձակեցաւ Պօէր բանակեցողի մը վրայ, եւ 25 հոգի գերի բռնեց ու չատ մը հրացան եւ կառք եւ 1,000է աւելի ձի եւ ոչխար գրաւեց։ Աւելի հեռուն դէպ հիւսիս, Զօր. Պէնսըն պարտութեան մատնեց զՎիլճօէն եւ անոր 600 մարդիկը, որոնք ստիպուեցան փախչիլ 6 մեռեալի, 5 վիրաւորի եւ 16 կառքի կորուստով։ Պօէր ուրիշ բանակեցողի մը վրայ յարձակում եղաւ յանկարծակի Բարեյուսոյ Գլխի գաղթականութեան մէջ, եւ 10 մարդիկ գերի բռնուեցան։ Ցուլիս 15էն 22՝ սպաննուած, վիրաւորուած եւ գերի բռնուած Պօէրներու թիւն էր 344, իսկ Ցուլիս 1էն 22՝ 1068։ Քանի մը քարայրներ, որոնցմէ Պօէրները փախան ահապարանքով, պաշարով լեցուն գտնուեցան։ Կը պարունակէին նաեւ բանական մեսաքս եւ մնդուս, որ կը կարծուի թէ վաճառատուններէ առնուած աւար են։ Լոնտոնեան հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ Պօէր երկու զօրախումբ ալ յանկարծակիի բերուած են։ Միոյն մէջ 21 հոգի սպաննուած են, միւսին մէջ 24 հոգի գերի բռնուած։

Այլասյէ. Ձինական տուգանքը վճարելու դրութեան վերաբերեալ դժուարութիւնը հարթուեցաւ։ Շահակից տասնմէկ կառավարութիւնները համաձայնութեան մը եկան այդ մասին։ Ձինական մաքսերը արդի 5 առ հարիւր սակէն աւելի պիտի չբարձրացուին։ Միանգամայն ընդունուեցաւ որ տուգանքին վերջին մասնավճարը 1940ին հատուցուի եւ ոչ 1930ին, ինչպէս կ'առաջարկուէր առաջ։ Թէեւ տուգանքն է 450,000,000 թաէլ (իբր 71,500,000 ոսկի), մինչեւ այդ ժամանակ մայր գումարին եւ տոկոսին համար վճարուած դրամը հազար միլիոն թաէլի համագումարին պիտի հասնի։ — Ժէ դարու վերջին քառորդին ամենէն նշանաւոր Իտալացի պետական անձնաւորութիւններէն մին Սինեոր Քրիսփի ծանր հիւանդ է։ Նորագոյն լուրերէ կը հասկցուի թէ անոր վիճակը քիչ մը բարւոքուած է, բայց այժն սկսած է պակսիլ, եւ նկատելով հիւանդին ծերութիւնը՝ քիչ յոյս կայ թէ պիտի ապաքինի։ — Պաթումէ Ցուլիս 25 թուակիր հեռագիր մը կ'ըսէ, «Այսօր միջօրէի ժամանակ սոսկալի պայթումի մը տեղի ունեցաւ քաղաքիս ամենէն բազմամարդ մասին մէջ, կեանքի եւ ինչքի մեծ կորուստ պատճառելով։» Նորագոյն հեռագրի մը համաձայն մեռած են 4 սպայ, 33 զինուոր եւ 5 քաղաքացի, եւ վիրաւորուած են 56 անձեր։ Սղէտն յառաջ եկած է վառօդի մթերանոցի մը պայթումէն։ — Շրջանակային խորհուրդներու, այսինքն տեղային կառավարչական խորհուրդներուն, ընտրութիւնը կիրակի, Ցուլիս 21, տեղի ունեցաւ ի Ֆրանսա եւ ընտրուեցան 1,067 Հանրապետականներ, 290 Արքայականներ եւ Ազգայնականներ։ Այս երքը Հանրապետականներուն չահաւոր է, անոնց յիսուն կուսակից աւելի տալով։ Սմբողջ Ֆրանսայի մէջ կը մնան միայն չորս չրջանակներ, ուր Հանրապետական կանները չունին մեծամասնութիւն։ Քանի մը տեղեր ընտրական առաջին գործողութիւնը չեղաւ վճռական եւ երկրորդ ընտրութիւնը անցեալ կիրակի տեղի ունեցաւ, եւ ընտրուեցան 83 Հանրապետական եւ 11 Արքայական։ — Ալզաս–Լոռէնի նախարար Պառոն Ֆոն Փութքամըրի յանկարծական եւ անակնկալ հրաժարականը բաւական մեկնութիւններու առիթ տուաւ այդ նահանգին ու ամբողջ Գերմանիոյ մէջ։ Կոյսրը ընդունեցաւ անոր հրաժարականը։ — Անցեալ երեքշաբթի Հարաւային Աֆրիկէի կառավարիչ Լորտ Միլները Լոնտոնի պատուակալ քաղաքացի հռչակուեցաւ։ Լորտը այդ առիթով բանախօսելով ըսաւ թէ պատերազմը պատուով եւ յաջողութեամբ վերջացնելու հաստատ որոշում մը ընդհանուր է, ըսէ նուազ ընդհանուր է նաեւ որոշումը թէ, երբ պատերազմը վերջանայ, պէտք է նախորդ երկու հանրապետութիւններու բնակիչներուն հետ այնպիսի անկողմնակալութեամբ եւ ազատամտութեամբ վարուիլ որ անոնց դիւրանայ ընդունիլ իրենց դիրքը եւ ի վերջոյ Բրիտանական քաղաքացիութեան զգացումը ունենալ։ — Հունգարիոյ Երեսփոխ. ժողովին Ընդդիմադիր կղերականները կը պահանջեն որ խորհրդարանն ի նիստ հրաւիրուի, որպէս զի նախորդ Պանֆիի նախարարութեան անդամները դատի ենթարկուին Հունգարիոյ կազմական օրէնքը փոփոխել ջանալնուն համար։ Այդ նախարարութեան օրով քուէարկուեցան քաղաքային ամուսնութեան օրինագիծը եւ կաթոլիկ կղերին անհաճոյ ուրիշ օրինագիծեր։ — Ցունաստանի Եօրկիոս Թագաւորը չորեքշաբթի էքսէյ–Պէն ժամանեց, ուր Ջուրերը պիտի մնայ։ Իր սովորական զբօսանաւով գնաց մինչեւ Շենովա եւ անտի կառախմբով ուղեւորեցաւ։ — Հունգարիոյ նախկին վարչապետ Մ. Ցիլաճի չորեքշաբթի առաւօտ իր անկողնին մէջ մեռած գտնուեցաւ։ Կը կարծուի թէ իր մահը կաթուածի հետեւանք է։ — Փարիզ կը հետազրուի թէ ճիզուիթները Ֆրանսայի մէջ բնակելու արտօնութիւն պիտի չխնդրեն։

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

Գոնսոլիտէ		27	05
Րուսէլիի երկաթուղի		106	25

ԴՐԱՄԱՔ, Օսմ. ոսկին 100է

Մէճիտիյէ	108 06	Նաբոլէոն	87 21
Մէճիտիէ	102 20	Գրիմիէ	51 07
Մանր արծաթ	103 50	Անգղ. ոսկի	110
Ռուսիոյ բոլ	90 20	Մանէթ Թղթ.	8 59

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ
Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Ա. ՑԱԿՈՐ ՊՈՑՈՅԵԱՆԻ
Ֆիննանցիալ Եոգուշը, Ամերիկան խան